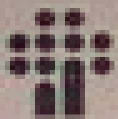
REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 11

Eski Hastalık

İNKILÂP

Reşat Nuri Güntekin - Eski Hastalık

Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri

1 — Çalıkuşu
13 — Gökyüzü
2 — Dudaktan Kalbe
14 — Değirmen
3 — Akşam Güneşi
15 — Yeşil Gece
4 — Acımak
16 — Olağan İşler
5 — Damga
17 — Gizli El
6 — Kızılcık Dalları
18 — Harabelerin Çiçeği
7 — Eski Hastalık
19 — Sönmüş Yıldızlar
8 — Miskinler Tekkesi 20 — Tanrı Misafiri
9 — Anadolu Notlan I-II
21 — Kan Davası
10 — Yaprak Dökümü 22 — Kavak Yelleri
11 — Ateş Gecesi
23 — Leylâ ile Mecnun
12 — Bir Kadın Düşmanı
24 — Son Sığmak

Piyesleri :

Hançer Balıkesir Muhasebecisi
Hülleci Tamı Dağı Ziyafeti
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Eski Şarkı
Bir Köy Öğretmeni
Yaprak Dökümü
Tercümeleri :

Hz. Muhammed'in Hayatı
Bir Fakir Delikanlı
(Emil Dergmenheim'den)
la Dam 0 Kamelya
Kahramanlar (Cariyi) (A. Dumas Fils)
Don Kişot
Evham
(Cervantes Saavedra) Hakikat (Emil Zola)
Yabancı itiraflar (J. J. Rousseau)
Atlı Adam

Hayatı

Güntekin, 1889'da, Askeri tabip olan Nuri Bey ile Erzurum valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'ın oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. Öğrenim hayatı boyunca birçok il gezen Güntekin, ilköğrenimine Çanakkale'de başlamıştır. Daha sonra İzmir'deki Frerler okulunda bir süre öğrenim görüp sınavla girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. Böylece öğrenim hayatını yirmi üç yaşında bitirmiş oldu.

Güntekin 1927'e kadar Fransızca ve Türkçe öğretmenlikleriyle müdürlük görevlerini üstlenmiştir. Bazı görev aldığı okullar Bursa Sultanisi, İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi, Akşemseddin Mektebi, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi, Osman Gazi Paşa Mektebi, Vefa Sultanisi, İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Erenköy Kız Lisesi'dir.

Güntekin, 1927'de maarif müfettişi oldu ve bu arada Dil Heyeti'yle birlikte bazı çalışmalarda bulundu. 1939'da ise Çanakkale milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Bu görevini 1946'ya kadar sürdürdü. 1947'de, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara'da yayımlanan Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket gazetesini çıkardı. Güntekin daha sonra müfettişlik görevine geri döndü ve 1950'de UNESCO Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevleriyle Paris'e gitti. 1954'te ise yaşında dolayı bu görevden ayrılmak zorunda kaldı. Emekliliğinden sonra bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebi heyeti üyeliği yapmıştır.

Güntekin'e Akciğer kanseri teşhisi konulduktan sonra tedavisi için Londra'ya gitti ve orda hastalığına yenik düşerek öldü. 13 Aralık 1956 günü, Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Reşat Nuri Güntekin Külliyatı» nın yeni tabıları hakkında
BİRKAÇ SÖZ

Eşim Reşat Nuri Güntekin'in — yurdun her köşesinden aranılmakta olan — bütün eserlerini (REŞAT NURİ GÜNTEKİN KÜLLİYATI) umumi adı altında aynı kıt'ada, aynı puntoda harflerle çok temiz ve doğru olarak bastırmağa teşebbüs etmiş bulunuyorum. Şimdiye kadar muhtelif editörler tarafından gelişigüzel bastırılmış bulunan nüshalarda nasılsa musahhihlerin gözlerinden kaçmış olup âdeta eserleri tanınmıyacak bir hale getiren türlü türlü yanlışların artık bu yeni baskılarda görülmiye-ceğini muhterem okuyucularımıza tebşir edebilirim.

Çünkü bu defa basılmakta bulunan gerek telif, gerek tercüme bütün külliyatın tabı işlerinin tanzimini — Reşat Nuri'nin yazı arkadaşı, çok eski ve samimî aile dostumuz — tanınmış muharrirlerimizden merhum MİTHAT SADULLAH SANDER deruhte etmişti. Bütün bu eserlerin her sayfası, hattâ her satırı eski ve doğru baskılariyle karşılaştırılarak tertip, tashih ve noktalama hataları düzeltilmiş ve imlâsının da — resmî İmlâ Kıla-vuzu'na göre yeknesak olması temin olunmuştur. Aylarca bu işi kendine âdeta kutsi bir vazife telâkki ederek canla başla çalışmış olan merhum Mithat Sadullah'ın bu pek kıymetli yardımını şuracıkta belirtmeyi bir borç bildim.

Hâdiye Güntekin

Eski Hastalık

Yalnız, Züleyha, bu korkunç şeyin kendisini beklediği kadar sarsmadığını hayretle görüyordu. Ne bir çarpıntı, ne bir ıstırap, ne hattâ bir ürperme!...

Bu dakikada ona söz söylemek lâzım gelse, sesinin bir pürüzsüz billur gibi dudaklarından çıkacağını

anlıyordu. Sade göğsü birdenbire genişlemiş gibi, bol havaya ihtiyacı vardı. Yastığının üstünde boynunu hafifçe kaldırıyor, dudaklarını aralıyor, soluklarına bir uyku sesi intizamı vermeğe çalışarak düşünüyordu:

Daha birkaç saat geçerse, on dört gün olacak... Kendisini Alemdağı - Çamlıca yolunda, açık bir spor otomobili içinde görüyor. .. Mehtap, o kadar parlak ki, ortalık, âdeta bir fecir aydınlığı içinde...

Direksiyonda beyaz ipek gömlekli, çıplak kollu genç bir adam var... O kadar hızlı gidiyorlar ki, Züleyha, vücudunu arasıra arkadaşının vücuduna çarpıyor, boynundaki eşarpı, süratin rüzgârına karşı iki eliyle zor zaptediyor.

Birkaç kere «yavaş... daha yavaş» diyecek gibi olmuş, fakat kibrine yedirememişti...

Sonra, daha başka mâniler de vardı: Koşmadan ziyade bir sele karışıp akmağa benziyen bu gidişte, sinirlerin ürkme, tırmalanma zevki ve bazı büyük hâdiseler karşısında tedbirlerin çaresizliği duygusu...

Aynı hızla Dudullu köyünden geçilirken birdenbire karşılarına çıkan bir su arabasiyle çarpışılıyor...

Ondan sonra karanlık, kargaşalık, rüya... Züleyha, kendini bir kere karanlık, çıplak bir odada acayip çehreli insanlar arasında görüyor; bir kere bir sokak fenerinin altında bir sedye içinde gözlerini açıp kapıyor; bir kere denizde motor gibi bir şeyin içinde uyanıp sakallı bir adamın elinden su içiyor...

Fakat bunlar rüya mı, hakikat mi olduğu kestirilemiyen birtakım hayallerdir ve o, ancak kazanın ertesi günü akşama doğru bu hastahanede kendine gelebilmiştir.

Sonradan anlattıklarına göre onun ve arkadaşının ölümden kurtulmuş olmaları bir mucizedir.

Çarpışmanın şiddeti onları, kucak kucağa bir su birikintisinin ortasına fırlatmıştır. Züleyhanm bacaklarında, kollarında, başında, göğsünde ufak tefek yaralar vardır ki geçirilen tehlikenin büyüklüğüne kar-ESKİ HASTALIK 7

§ı, çocuk oyuncağı demektir. Bunlar, birkaç gün içinde iyi ol-ı muş, yalnız batak içindeki sivri bir taşın sağ kalçasında açtığı yara, hâlâ kapanmamıştır. Fakat, bunun da artık ne ağrısı, ne tehlikesi yoktur.

Buna rağmen o, on dört günden beri bu odada yatıyor; ne vakit çıkacağını, nereye gideceğini kimse bilmiyor...

Züleyha, yattığı yerde kazadan evvelki saatleri de gözünün önünden geçirdi: Bir ikindi vakti... Kendisi kalabalık bir akraba ve dost grupu ile Suadiye taraflarında bir çalgılı gazino bahçesinde uslu uslu oturmaktadır. Derken kapıda küçük bir spor otomobili duruyor, içinden genç bir adam atlıyor ve elleri ceplerinde Züleyhanm masasına doğru yürüyor.

Bu delikanlı, geçen sonbaharda Büyükdere yolunda yapılmış bir amatör müsabakasında —kapıdaki aynı otomobille — ikincilik kazanmış bir sporcudur ve İstanbulda bulunduğu dört aydan beri de Züleyhaya kur yapmaktadır.

Masanın önüne gelince birdenbire ellerini ceplerinden çıkarıyor ve küçük biy mantar tabancasını

grupa çevirerek:

— Eller yukarı... Kımıldıyanı yakarım, diyor. Sonra devam ediyor: — Ben, otomobilli haydut oldum.

Züleyhayı dağlara kaçırmağa geldim... Haydi, düş önüme...

Beyaz gömleğinin sıvalı kolları, kayış kemeri ve boynundaki kırmızı mendiliyle bir fantezi sinema kovboyuna benzi-v Yen delikanlının bu hareketi dehşetli sükse yapıyor. Genç kız-' lar, kadınlar, genç

erkekler ve hattâ ihtiyar erkekler gülüşerek, bağrışarak ellerini havaya kaldırıyorlar. Bu iskeçe iştirak etmek, herkesi eğlendiriyor.

Centilmen haydut, bir elinde tabancası, öteki eliyle Züleyhayı bileğinden tutuyor, parmaklarını, avucunun içini öpüyor ve onu otomobiline doğru sürüklemeğe başlıyor.

ATe fenalık var? Bu, gayet güzel bulunmuş spiritüel sinema numarasına iştirak etmekte ne fenalık var? Genç bir kadının her yerde dansettiği, plajda köpük köpüğe boğuşup şaka-laştığı ve vücudunu bir heykel gibi kucağına teslim ederek yüzme talimi yaptığı bir genç arkadaşla asfalt yol üzerinde

Züleyha, artık odasında tamamiyle yalnız gibi idi. Son günlerde dayısının siyatiği azmış, ve doktorların nedense bu defa Yalova ve

Bursa kaplıcalarını beğenmemeleri üzerine, çoluğu çocuğu toplıyarak Çeşmeye gitmişti.

Arasıra hastahanenin telefonu çalıyor; bir kadın, yahut erkek sesi Züleyha Hanımın, sıhhatini soruyor, bazan da acele işi olduğunu, yahut hastayı rahatsız etmekten çekindiğini söy-liyen kadın, yahut erkek bir dost, kapıdan bir çiçek demeti, yahut bir şokola kutusu bırakıyordu.

Genç kadın, günlerden beri bu odada Baş Şvesterden; arasıra telefonla gönderilen muhabbet ve selâmları, kapıdan bırakılan çiçekleri getirmeğe gelen hastabakıcı kızdan, bir de sabahları üç beş dakika yanma uğrıyarak yarasını değiştiren başdoktordan başka insan yüzü görmüyordu.

Züleyha, kimse ile konuşmadığı, hiçbir yerden bir haber almadığı halde, niçin bu kadar yalnız bırakıldığını çok iyi anlamıştı.

Baş Şvester, hemen bütün boş saatlerini bu odada geçirmekteydi. Pencerenin yanındaki koltukta kendi kendine kitap ve gazete tefrikaları okuyor, örgü örüyor, yahut uyukluyordu. Bu alâka, kendisine miydi, yoksa bu koltuk ve bir büyük atkestanesi ağacının yaprakları arasından denizi gören bu pencere, onun öteden beri alışık bulunduğu bir köşe olduğu için mi, böyle yapıyordu? Roman okumayı çok sevdiği anlaşılan Şvester Magda, ilk günlerde, pek gizliyemediği bir merak ile genç kadını açmağa, söyletmeğe çalışmıştı. Fakat sonradan onun sükûtu ve yapma olduğunu tahmin ettiği dalgınlığı karşısında bundan vazgeçmişti. Şimdi, bu sükűttaki sebebe hürmet eder gibi, bir tavrı vardı. Fakat buna rağmen, Züleyha, onun kendisi hakkında hayal yaptığını ve bir şey yakalamak ümidiyle gözünü üstünden ayırmadığını hissediyordu.

İhtiyar kadının, biraz evvel kapıya gelen kızdan aldığı haber üzerine, derhal sesini alçaltması, Yusufun hemen buraya gelmesine müsaade etmemesi, manalı bir hareketti. Hastanın uykuda olduğunu söylemesi sırf vakit kazanmak ve onu bu müşkül sahneye hazırlamak içindi. Nitekim şimdi, tekrar gazetesine dönmesine bir mâni kalmadığı halde okumuyor,

sinirli adımlarla odada dolaşıyor, biraz evvel uyanmasına lü-, zum gördüğü hastayı uyanmağa ve konuşmağa mecbur etmek için

gürültü yapıyordu.

Doktora gelince, onun hareketleri de daha az manalı değildi.

Firmasının muvaffakiyetini ilmi kadar da mondenliğine borçlu olan başdoktor, zarif ve konuşkan bir insandı. Fakat Züleyhaya işinden başka hiçbir şeyle meşgul olmağa, hiçbir dedikoduya kulak tutmağa vakti bulunmıyan bir meslek ve ilim adamı ciddiyetiyle muamele ediyor, ancak ne lazımsa acele acele onu söyliyerek odadan kaçıyordu.

*** Züleyha, bu sakin yaz akşamında hayatın müşkül denen saatlerinden birinin gelip çattığını ve cesur olmak lâzım geldiğini anlamıştı. Evvelden çok korkmuş olmasına rağmen, bu cesaret, şimdi onda fazlasiyle mevcuttu.

Bu odada, dünyadan alâkasını kesmiş ve kendi içine çekilmiş bir halde durmadan düşünmekle geçirdiği günler, onda beklenmez değişiklikler yapmıştı. Buna bir parça çaresizliği ve mecburi tevekkülü de katınca hiçbir vakanın kendini gafil avhyamıyacağmı kuvvetle hissediyordu.

Genç kadın, ilk şaşkınlık günlerinde kendisine sorulacak suallere cevap vermekten ve birtakım mânâsız insanların tecessüs ve meraklarına mevzu teşkil etmekten korkarak susmuştu. Bu korku geçtikten sonra da, konuşulacak şeylerin lüzumsuzluğu kanaati onu aynı uyuyan hasta rolünde devama sevketmişti. Sonra, başka bir mesele de vardı: «Ben artık iyi oldum» dediği gün, ona nereye gideceğini soracaklardı. Halbuki nereye gideceğini bilmiyordu. Hattâ hastahane masraflarının kimin hesabına işlediği bile şimdilik belli değildi.

Netice ne olursa olsun, Yusufun gelmesi, bu tereddüdlü vaziyete nihayet veriyor, onun cesaretle kendine bir hayat programı çizmesine imkân bırakıyordu.

*** Sinirliliği, dakikadan dakikaya arttığı anlaşılan Şvester Magda, başını çevirince Züleyhanm yatağına oturmuş, kendisine bakmakta olduğunu gördü ve şaşırdı:

— Uyandınız mı?

— Uyumuyordum.
— Şu halde?...
— Evet... Yusuf Beyin nihayet geldiğini öğrendim. Kendisini bekliyorum.
— Şimdi mi?
— Tabiî şimdi... Yalnız bir parça yardım etseniz de saçımı, başımı düzeltsem... Hattâ kendisini ayakta karşılamak da mümkün...
Züleyha, yanakları birdenbire renklenmiş, gözleri canlı ve parlak, karyoladan yere atlamağa hazırlanır gibi bir tavır alıyordu. Baş Şvester, birdenbire hastalıktan tam sıhhate geçen ve yalnız maddi düşkünlüğünde kendini ellerine bırakıp mânevi sefaletinden hiçbir şey teslim etmeden ve kendisine bir dakika yardım etmek zevkini vermeden elinden kaçmağa hazırlanan bu garip hastaya hayretle baktı. Fakat onun bu enerjik hareketinde aynı zamanda bir rol de sezinsediğinden hayretini çabucak sakladı:
— Bravo Madam; görüyorum ki...
Galiba kocasının gelmesinin onu sevindirip birdenbire iyi ettiği yolunda bir şaka yapacaktı. Fakat bunu fazla bularak sadece:
— Görüyorum ki, iyisiniz... Çok iyisiniz? diye ilâve etti.
Şvester Magda, bir ayna getirerek onun saçlarını düzeltmesine yardım etti ve dolaptan çıkardığı
dantel bir kolereti gömleğinin üstünden geçirdi; fakat yataktan çıkmasına kafiyen razı olmadı.
Bunlar bittikten sonra, Züleyha, yastığına dayanarak:
— Yusuf Beye haber verebilirsiniz artık, dedi.
Genç kadın, bu bey kelimesini ikinci defa tekrar ediyor ve bu sözle kocasijde olan münasebetinin resmî bir bağdan başka bir şey olmadığına işaret etmiş oluyordu.
Züleyha, nedense, Yusuf un odaya yalnız geleceğini zannediyordu. Günlerden beri, zihninde hazırladığı cümleyi sahneye çıkacak bir artist gibi, yavaşça tekrarladı:
— Bazı vakalar karşısında, kaza ve kader demekten başka çare bulunmuyor.

Bu cümle, babasmındı. Onu Yusuf da bilirdi ve Züleyha-nın ağzından işitir işitmez hatırlıyacağma hiç

şüphe yoktu.

Bu ilk karşılaşmada, beyhude münakaşalara, sonu gelmez gevelemelere ve rikkatlere meydan bırakmamak için, Züleyha, onu babasının sesiyle söylemeliydi.

Genç kadın, bu cümleden sonra gelecek sözlerin de, kat'î şekillerinin tâyinini vukuata bırakmakla beraber, az çok tasarlamıştı:

— Esasen anlaşamamış ve bunun imkânsızlığını anlıya-rak ayrılmağa teşebbüs etmiş değil miydik?

Gerçi mahkemeden boşanma ilâmımızı almadan, araya böyle bir vakanın karışması istenmezdi.

Fakat...

Koridorda bir ayak sesi belirdi ve odaya yaklaşmağa başladı. Züleyha, bir eliyle karyolanın demirini sıktı ve başını kaldırarak biraz evvelki canlı ve parlak gözlerle aralığa baktı.

— Fakat, gelen Yusuf değil, Şvester Magda idi. Hastabakıcı:

— Doktor, Yusuf Beyi, öteki paviyona götürmüş... Haber bıraktım, dedi.

***

Züleyha: «Çok âlâ» demekle beraber, bir can sıkıntısı hareketini menedememişti. Yusufun gelmesi gecikirse sakin bir cesaret şeklinde tecelli eden bu heyecanı muhafaza edeceğinden, bu kadar dik ve enerjik kalacağından emin değildi.

Kapının arasından görülen koridorun karanlığı onda daha şimdiden acayip vehimler uyandırmağa başlıyordu.

Züleyha, zihnini yabancı bir şeyle oyalamak ümidiyle Baş Şvesterden gazetesini istedi. Gazete Almanca idi, fakat içinde bol resimler vardı. Züleyha, bunlara bir çocuk gibi gözlerini aça aça bakıyordu. Fakat resimlerden biri, kolunda çanta-siyle bir vagon kapısından inen uzun boylu bir diplomat fotoğrafı onu en korktuğu hayallerden birine düşürdü: İlk telgraf üzerine Silifkeden yola çıkan Yusufun, Yenice istasyonundan geri dönüşü...

Züleyha, birkaç kere Yusufla beraber Silifkeden İstanbula geldiği için bilirdi. Evvelâ Gölyüzü

çiftliğinden otomobille Mersine inilir, sonra trenle Yeniceye geçilerek Adanâdan gelecek olan Toros Ekspresi beklenirdi. Bazan

bir saatten fazla süren bu bekleme müddeti esnasında Yusuf, bir çocuk müvez-14

ziden yeni İstanbul gazetelerini alır, onları karşısındaki kana-penin üstüne atarak birer birer gözden geçirirdi.

Züleyha, kocasının asıl havadisi bu istasyonda bu gazetelerden aldığını ve İstanbula gitmekten vazgeçerek ters yüzüne Silifkeye döndüğünü tahmin ediyordu.

Genç kadının, iki gün evvelisine kadar devam etmiş bir garip nöbeti vardı. Geceyarısmdan sonra, düğmesine basılınca âni olarak bütün ışığiyle yanan bir ampul gibi, birdenbire karanlığa gözlerini açarak uyanırdı. Vücudunda hiçbir ağırlık ve ağrı hissetmezdi. Yalnız, kulaklarmdaki uğultudan bir nöbet geçirdiğini anlardı. Bir de karanlıkta tekrar gözlerini kapadığı vakit, dışarıda lâmbalar yanıyormuş gibi göz kapaklarında bulanık bir aydınlık görürdü.

İşte bu gecelerde, ona inat ile musallat olan bir hayal vardı: Kocasını, Yenicedeki vagonda gazete resimlerine bakıyor görürdü: Parçalanan otomobilin resmi, o otomobilden fırlıyan vücutların içine düştüğü bataklığın resmi, motor ve hastaha-nedeki resimler, nihayet Züleyhanm makasla kendi yanından koparılmış duvaklı resmi...

Yusuf, kızdığı ve düşündüğü zaman, alnında beliren o mavi damarla başını pencerenin ışığına çevirir, o resimlerin altındaki yazıları okurdu.

Alman gazetesindeki çantalı diplomat resmi, şimdi de Züleyhaya aynı hayali göstermeğe başlamıştı.

Genç kadın, sert bir baş hareketiyle bu hayali defetti ve gözlerini tekrar kapıya dikti.

*** Biraz sonra Yusuf, doktorla beraber odaya giriyordu.

Doktor, kapının yanında durmuştu. O, hiç telâşsız yatağa yaklaştı; eğildi ve karısını saçlarından öptü.

Sonra çocuk ok-şar gibi bir hareketle başını severek:

— Büyük geçmiş olsun Züleyha, dedi, bizi çok korkuttun... Geciktiğim için affet... Benim o hain arap sıtmasını biliyorsun ya... Bunu doktora da izah ettim.

¦— O halde sana da geçmiş olsun.

—- Maşallah, seni iyi gördüm, Züleyha.

— Hiçbir şeyim kalmadı...

Doktor, evvelâ onları yalnız bırakıp gitmekle söze karışmak arasında tereddüdediyor gibiydi. Fakat, iki resmî dost gibi tabiî ve sakin konuşmağa başladıklarını görünce kendisinin de birkaç kelime söylemesi muvafık olacağını düşündü; yanlarına geldi; Züleyhaya hastalığında sormağa lüzum görmediği birtakım sualler sordu; kalçadaki son yaranın da kapanmak üzere olduğunu ve ehemmiyetsiz bir pansımandan başka yapılacak iş kalmadığını söyledi; sonra Baş Şvesteri önüne alarak çıkıp gitti.

Odada yalnız kalmışlardı.

Yusuf, ayakta duruyor, etraftaki eşyayı dikkatle gözden geçiriyordu.

Züleyha, evvelâ kocasının kendisine bakmağa ve konuş-. mağa cesaret edemediği için böyle yaptığını zannetti ve cümlesini okumağa hazırlandı. Fakat o, buna meydan bırakmadan söze başladı:

— Garip intizam!.. Karyolanı odanın bir köşesine tıkmışlar, dolapları, masaları pencere önlerine dizmişler... Biraz evvel, doktor, senin mütemadiyen dalgın yattığını söylüyordu. Hakkın varmış...

Arasıra gözlerini açtıkça karşında seyredilecek bir şey bulsaydm elbette böyle uyuşup kalmazdın...

Yusuf, her bulunduğu yerin hâkim ve sahibi kesilmek istidadında bir erkekti. Meselâ karısiyle bir otele gittiği zaman çabucak hizmetçileri, hattâ otelin sahibini hükmü altına alır, mutfağa emirler verir, eşyanın yerlerini değiştirirdi. Daha garibi yalnız uşak, hizmetçi makulesi kimseler değil, şahsiyet sahibi,, belli başlı birtakım insanlar da bu amirliğin hangi hak ve salâhiyete dayandığını kendilerine sormadan,1 ona itaat ederlerdi.

Züleyha, kocasının yalnız kendi kafasına ve kalbine karşı âciz kalmış olan bu otoritesini bir iptidaîlik alâmeti gibi görür, bazan «Kır serdarı... Bostancı başı» gibi sözlerle ona takılır, fakat aynı zamanda bu kuvvetli erkeğin yanında yaşamaktan garip bir emniyet duyardı.

Yusuf, odayı gözleriyle ölçüp biçtikten sonra: — Senin burada rahat edebilmen için, biraz değişiklik lâzım, dedi ve onun itirazına vakit bırakmadan işe girişti.

İlkönce Şvester Magdanın sevgili köşesi dağıldı. Sonra, pencerenin yanındaki dolaba sıra geldi.

Yusuf, onu evvelâ kenar-

larmdan tutarak sürüklemeğe başlamıştı. Fakat içindeki şişelerin devrildiğini, yerdeki cilâlı

muşambanın çizilmeğe başladığını görünce ceketini çıkardı ve dolabı iki tarafından kucaklayıp kaldırdı.

İriliği nisbetinde de kuvvetli bir adam olduğu için, bu işi yapmakta fazla güçlük çekmiyordu.

Sıra kendi karyolasına gelince Züleyha, itiraz etmek istedi. Bu köşeyi, sırf gölgesi ve manzarasızlığı

için seviyordu. Fakat Yusuf, bu itiraza sadece gülümsemekle mukabele etti. Yatağı pencerenin önüne dayamıyacak olduktan sonra, ne diye odanın altını üstüne getirmişti?

Yusuf, karyolayı bir çocuk arabası gibi çekerken Züleyha, onun belki bu dakikada konuşmayı daha güç bulduğu için böyle yaptığını düşündü.

O da, biraz sonra, Şvester Magdaya, yanlış bir yere girdiğini zannettirecek bir şekle girdikten sonra, Yusuf, tekrar ceketini giydi; Züleyhanm kolonyasiyle ellerini temizledi; sonra karyolanın kenarına oturdu:

— Seni yatırmak çok hatâ olmuş... Çok şükür arslan gibisin...

— Evet, oldukça iyiyim.

— Yatak insanı çeker, derler... Hattâ, keşke kalkıp giyin-sen...

— Yok, o kadar da değil...

— Eşyan nerede, çamaşırların nerede?

Bu kadar konuştukları halde, el'an karısının gözlerine tesadüf etmemiş gözleri, etrafta yeni bir şeyler arıyordu. Züleyha, bir kere daha toplanarak ona cümlesini okumağa hazırlandı. Fakat Yusuf, daha evvel davrandı ve son derece tabiî bir sesle kendininkini okudu:

— Doktorların söylediğine göre, kalçandaki yaradan başka bir hastalığın kalmamış... Şu halde, birkaç güne kadar Gölyüzü'ne dönebiliriz.

II

«Taşucu» Akdeniz kıyılarında işliyen küçük bir yük vapuru idi.

Yusufun akrabalarından biri, onu mütarekede beyaz Ruslardan satın almıştı. İstanbul - Silifke yolculuğu, birkaç gün evvel tamirden çıkmış olan bu küçük şileple yapılacaktı.

Yusuf, hastahaneye ikinci gelişinde karısına: — Bir fikrim var! Bilmem ne dersin? demişti. Bizim

«Taşucu» birkaç güne kadar buradan hareket edecek... Seni Silif-keye onunla götürmeyi düşünüyorum... Bu mevsimde tren yolculuğu çekilmez... Havalar müsait... Uzun bir deniz seyahatinin sıhhatin için de iyi olacağım zannediyorum... Gerçi on, on beş günlük bir deniz yolculuğu da sıkıcıdır amma, vapur kendi malımız demek... İstediğin yerde dururuz... Yeni kasabalar, yeni insanlar görürsün... Rüzgârı uygun bulursak, yelken bile açmak mümkün... «Taşucu» maalesef lüks bir vapur değil... Fakat zannederim ki rahatsız olmıyacaksm... Arka kısmı tamamiyle bize bırakacaklar... Üç

küçük kamara ile minimini bir saloncuğu var... Güzelce temizliyecekler... Yani aşağı yukarı kendi evinde olacaksın... Ne dersin?

Bu seyahati karısının reyine bırakıyor görünmekle beraber Yusufun programını yaptığı ve her şeyi hazırladığı anlaşılıyordu. Kocasının hakiki maksadı belli oluncaya kadar Züleyha, kendini tamamiyle vukuata bırakmağa karar vermişti. Onun için Yusufun kendisini Gölyüzü'ne götürmek istemesine nasıl düşünmeden razı oldu ise, buna da öyle razı oldu.

Maamafih, Yusufun bu fikri esasen de fena bir buluş değildi. Yedi mil süratindeki bu küçük yük vapuru ile İstanbul-dan Gölyüzüne gitmek, devriâlem seyahati gibi bir şeydi. En aşağı on beş gün hemen hemen tek başına denizde dolaşacak, bu hastahane odasında alıştığı yalnızlığı yolda da devam ettirecekti.

¦Sonra, kocasının bir sözünü de manalı bulmuştu. Yusuf, ona: «İstediğin yerde durursun; yeni kasabalar, yeni insanlar görürsün..» demişti. Kasabaların eski, yahut yeni olmalarının belki o kadar ehemmiyeti yoktu. Fakat yeni insanlar Züleyha-yı tekrar yaşamağa

alıştıracaklar, eskilerle karşılaşmak günü gelip çatınca, sözlerine ve bakışlarına hâkim olmak itiyadını ona yeniden kazandıracaklardı.

Bu seyahatin başka hiçbir cazibesi olmasa yalnız Silifke-deki kaynanası, görümceleri ve kocasının başka akrabaları ile yüz yüze gelmesini on beş gün geciktirmesi başlı başına bir saadetti.

Züleyhanın kocasında hayretle gördüğü şeylerden biri de onun sükűn ve neşesi idi. Yusuf, çekinmeden her gün hastaha-neye gelip gidiyor, yabancılar yanında kendisine türlü iltifatlarda bulunuyor ve sıhhatinin iyiliğe gitmesinden duyduğu memnuniyeti gizlemeğe lüzum görmüyordu.

Halbuki Züleyha, kapalı bir muhitte mutaassıp bir ailenin ananeleri içinde yetişmiş bu dışarlık çocuğunu bu vaziyette daha haşin ve vahşi görmeyi beklerdi.

Kalçasmdaki yara, hâlâ iyi yürümesine mâni olduğu için, Yusuf, akşam üstleri onu bir battaniyeye sararak kucağına alıyor, hastahanenin bahçesine indiriyordu. Bu saatte hemen bütün ayakta hastalar bahçede idiler. Fazla olarak, hatırlı ziyaretçilerin girmesine de müsaade edilir, ortadaki havuzun etrafı

âdeta bir belediye parkı manzarası alırdı.

Züleyha, kocasının, etraftan bakanlara aldırış etmeden kendisiyle meşgul olduğunu,' yattığı salıncaklı

sandalyeyi ağır ağır sallıyarak neşe ve sükűnetle konuştuğunu gördükçe, ba-zan onun vakayı

bildiğinden şüpheye düşecek gibi oluyordu.

Hareketlerinden bir gün evvel, Yusuf, onu yarı zorla bir otomobile, hem de açık bir otomobile bindirerek Büyükdere yolunda bir hayli dolaştırmış, tesadüf ettiği bazı bildiklere bakmaktan ve selâm vermekten çekinmemişti.

Hattâ bir aralık:

-t- Bir gayret edip de bir parça yürüyebilsen, yahut hasta kadınların kucakta mağazalara sokulup çıkarılmaları âdet olsa, Beyoğluna iner, bazı eksiklerini tamamlardık, demişti.

Nihayet, hastahaneden çıkışları da, Züleyhanın evvelden düşündüğüne hiç uymadı. Bir akşam vakti, kimseye görünmeden sessiz, sadasız çıkacağını tasavvur etmişti. Hattâ Büyükdere yolunda gezmeğe çıktıkları gün, Yusuf un onu doğrudan doğnrya vapura götüreceği ve eşyaları oradan aldıracağı yolunda şüpheleri vardı.

Halbuki hareket günü, Yusuf, bahşiş vermek bahanesiyle hastahanenin bütün hizmetçilerini, aşçılarını etraflarına topladı. Sonra, yürüyebileceğini ısrarla söylemesine rağmen, Züleyhayı yine kucağına alarak otomobile bindirdi.

Şerefli ve sevinçli bir doğumdan sonra, karısını hastahaneden çıkaran bir erkek de ancak böyle hareket edebilirdi.

Züleyha hastabakıcıların gözlerinde bir gülümseme sezer gibi olarak başını önüne eğdi.

Genç kadın, otomobile binmişti. Yusuf, orada toplananlara kendini seyrettirmekten zevk duyuyor gibi, kapıda başdoktor-la lakırdıyı uzatıyor, ve Züleyha, bu hareketi Cynique bulmak tan ve onun hesabına kızarmaktan kendini alamıyordu

*** «Taşucu» Sirkeci açıklarında bir şamandıraya bağlanmış, onları bekliyordu. Yusuf, karısını

sandaldan vapura yine kucakla çıkarmak istedi. Fakat genç kadın, artık bu maskaralığa nihayet vermeğe azmetmiş bir tavırla dimdik ayağa kalkınca, bırakmağa mecbur oldu.

¦ Zaten denizin biraz oynak olması da fazla ısrara mâni idi. Beş altı basamaklı minimini merdivenin alt başında duran kasketli ve uzun beyaz bıyıklı bir adam, Züleyhayı elinden tuttu, yukarı çıkmasına yardım etti.

Bu adam, geminin kaptanı idi. Züleyha, güverteye çıkınca, kaptanın bir bacağının takma olduğunu gördü ve bu halde bir insanın kendisine yardımını garip bularak rikkatle gülümsedi. Güvertede, beyaz bıyıklı, fakir kıyafetli bir başka ihtiyar duruyordu.

Yaz sıcağına rağmen, arkasında soluk, buruşuk bir parde-sü, boynunda kirli bir kaşkol, ayaklarında lâstikler vardı. Yusuf, kaptandan sonra onu takdim etti:

— Gemimizin doktoru Emin Bey... Ne o?!. Taşucu'nun bir hususi doktoru bulunmasını garip mi gördün? Evvelce de söylediğim gibi, yatımızın konfor ve emniyet cihetinden hiçbir eksiği yok...

Doktor, kasketini çıkarmış, mahcup bir tavırla Züleyhanın önünde reverans yapıyor, boyu çok kısa olduğu için, eğilirken pardesüsünün etekleri yere değiyordu...

Züleyha, bu adamın fakir olduğu kadar da ihtiyar ve yorgun olduğunu gördü ve Taşucu'nun doktoru olmasından ziyade, bu halde bir insanın çalışmasına hayret etti.

Yusuf, vapurda yaptığı hazırlığı karısına göstermek için, sabırsızlanıyordu. Onu elinden tutarak, dar bir lombar merdiveninden, aşağı indirdi. Burası bir küçük salonun etrafına sıralanmış üç kamaradan ibaretti. Yusuf, bu kamaralardan M-20

rini karısı için ufak bir yatak odası haline getirmişti. Kenardaki ranzalar kaldırılmış, yerlerine ambalaj kâğıtları henüz sökülmüş yeni bir demir karyola konmuştu.

Züleyha, bembeyaz yatak örtüleri üstüne serilmiş battaniyeyi, yerdeki kırmızı çiçekli halıyı, karyolanın başucundaki komodini süsliyen sürahi, lâmba ve içine bir iki karanfil konmuş küçük vazoyu alâka ile seyretti. Bilhassa lomboz penceresine geçirilmiş çiçekli bir tül perde, ona gülmek arzusu veriyordu.

Yusuf:

— Burası yatak odan, dedi, maalesef çok dar... İçine bir fazla sandalye bile sığdıramadık... Fakat kimse buralara uğ-ramıyacağı için, kapını daima açık bulundurabilirsin... Benim karşıki kamara daha dar amma, ehemmiyet vermiyorum... Niyetim, havalar iyi giderse, geceleri açıkta bir deniz kürü

yapmak... Vapuru yeni boyadıkları için, nahoş bir koku var. Bir iki güne kadar hafifler; sen de alışırsın. Olur gider.

Boya kokusunun sintine ve deniz kokusu ile karışarak yaptığı hava, bilâkis Züleyhanm hoşuna gidiyor, bir açık deniz yolculuğunun maceralarını müjdeler gibi, onda bir heyecan uyandırıyordu.

Yusuf, Gölyüzü'ne götürülmek üzere, İstanbuldan bir hayli eşya almıştı. Züleyhanm kamarasını

süsliyen eşya gibi, salondaki Acem halısı, onun ortasındaki kübik masa, biraz evvel güvertede gözüne ilişen hasır koltuk takımı

ve radyo da onlardandı.
Genç kadın, kocasının bu icatlarını evcik oyunu oynamağa hazırlanan bir kız çocuğu hevesiyle gözden geçirdikten sonra, tekrar yukarı çıktı.
Vapur kalkıyordu. Yusuf, karısını bir hasır şezlonga oturtarak, hasta bacağını ba'şka bir iskemlenin şiltesi üzerine koydu ve bir ince battaniye ile örttü. Sonra, onun yolda eğlenmesi için aldığı resimli mecmualardan birkaçını dizlerinin üstüne attı.

Yusufun biraz evvel vapurun doktoru, diye takdim ettiği kasketli ihtiyar, karşıki kaptan köprüsünün altında aralıksız bir kahve iskemlesine oturmuş, başını parmaklığa asılı bir cankurtaran simidine yaslamış, şehri seyrediyordu. Züleyha, kocasına onu göstererek:
— Doktorumuz çocuğa benziyor, diye gülümsedi. Yusuf, ciddî bir tavırla:
— Doktor, gemimizin doktoru değildir, dedi, ben demin lâtife ettim. Bizimle beraber Gölyüzü'ne gidiyor, oradan Gülnar'a geçecek... Vapurumuzun tek yolcusu...
— Peki, bu yaşta adam doktorluk edebiliyor mu?
Yusuf, derin bir göğüs geçirdi:
— Onu ben de pek bilmiyorum... Bu adamcağızın hali, kıyafeti, size bir şey söylemedi... Fakat hakikaten çok kıymetli, melek gibi bir adamdır. Emin Bey, binbaşı mütekaididir. Bir oğlundan başka kimsesi kalmamıştır. Senelerden beri belediye hekimlikleriyle Anadoluda geziyor, evvelâ İstanbulda, sonra Fransada okuttuğu bir tek oğluna para yetiştiriyordu... Nihayet çocuk, parlak bir surette mühendislik tahsilini bitirdi, İstanbulda iyi bir memuriyete yerleşti. Emin Bey, birkaç seneden beri, bizim Gülnar belediyesinde çalışıyordu... Çocuğu îs-tanbula yerleşince, o da Gülnar'daki işini bırakarak memleketine döndü... Artık beraber yaşıyacaklardı. Fakat biçare adam, İstanbula vardığı gün, çocuğu Cerrahpaşa hastahanesin-de bir karaciğer ameliyatından ölmüş buldu.
Adamcağız, aynı hastahanede üç ay kadar hasta yattıktan ve tedavi edildikten sonra, Gülnar belediyesine, «İstanbulda artık bir ilişiğim kalmadı. Yerim açıksa ben yine geleyim!» diye mektup

yazmış... Onlar da hürmet ettikleri bu güzel huylu insanın üç ayda bu kadar ihtiyarladığını tahmin etmedikleri için: «Gel, bir çaresini buluruz.» demişler... Bakalım, aldık götürüyoruz. Beğenmezlerse ne yapalım, biz bir çaresine bakacağız.

— İstanbula ne kadar dikkatle bakıyor.

— Hakkın var... Bu, artık son ayrılışa benzer... Züleyha, bu dev cüsseli genç adamın, bu minimini ihtiyar-cığa gösterdiği dostluk ve alâkayı güzel buldu.

Yusuf, kendi kendine konuşur gibi devam etti:

— Yara, her yerde yaradır. Fakat biçarenin uzunca bir zaman denizde kendini unutması iyi olacak...

Belki biraz sükûn bulur, muvazenesi yerine gelir.

Züleyha, hafifçe irkildi ve bu hareket, kocasının gözünden kaçmadı.

Demek Yusufa göre deniz seyahati, gizli bir kurdun de-

rinden derine kemirdiği bilinen ruhlara mahrum bulundukları sükûn ve muvazeneyi kazandırmak için tatbik edilen bir rejimdi!

Sancak direğinin fenerini yakmağa gelen seyrek kara sakallı, çıplak ayaklı bir tayfa, Züleyhanın şezlonguna çarpmıştı.

Yusuf, onu, biraz evvel bir başka düşküne gösterdiği merhamete hiç uymıyacak bir sertlikle haşladı

ve kovdu. Sonra Züleyhaya:

— Bana müsaade, dedi, benim bir parça mutfakla meşgul olmam icabediyor. Gerçi yemek işini beceren bir adamımız var... Fakat servisi de biraz tanzim etmek lâzım...

Züleyha, biraz evvel kocasının kendisi için yapıldığını söylediği bir tentenin altında idi. Onu gündüzleri güneşten, geceleri kırağıdan koruyacak olan bu tentenin iki yanında iki kanad vardı.

Güneş, yahut şiddetli rüzgârın geldiği taraf daima bu kanadlardan biriyle kapalı tutulacak, sıcak gündüzleri aşağıda geçirmesine imkân olmıyan Züleyha için, bu tente bir nevi çadır hizmeti görecekti.

Yusuf, beş on dakika sonra, yanında beyaz önlüklü genç bir çocukla döndü. Çocuğun elinde tabaklar, bardaklarla donanmış bir tepsi, kendi elinde bir havlu vardı.

Şakacı bir tavırla hafifçe eğilerek:

— Garsonumuz Halil, dedi, ben de metrdotel... Garson pek merasim bilmez... Maamafih, birkaç ay bir meyhanede çıraklık etmiş... Öyle değil mi Halil? Halil Midillicidir... Sen, Midillici ne olduğunu galiba bilmezsin... Midilli ahalisine öteden beri Midillici derler. Halil, Midillinin... ne nahiyesi idi o

'" senin nahiye?

—Yere nahiyesi...

— Evet, Yere nahiyesindendir... İçinde tektük akrabası da bulunan Anadoluya karşıdan karşıya âşık olmuş... Bir gün, bohçasını koltuğuna alıp bir balıkçı kayığına atladığı gibi Ayvalıkta almış soluğu...

Her halde bu kaçışın başka sebebi de vardır... Kim bilir birini filân mı bıçakladın ha Halil? Doğrusunu söyle... Sonra tahkik ederim; işin fena olur...

Halil, cin gibi bir çocuktu. Oldukça eli de işe yaraşıyordu. O, Züleyhanın önüne çektiği masanın üstünde sofrayı hazırlarken, Yusuf da radyo ile uğraşmağa başladı.

Halil, sofraya yalnız bir takım getirmişti. Yusuf, bunu izah etti:

— Yemeği yalnız yiyeceksin... Müsaade edersen ben, kaptanla birkaç kadeh rakı içeceğim... Kaptan, sarhoş olur da bir kazaya uğrarız, diye korkma... İkinci kaptanımız da var... Dedim ya teşkilât mükemmel...

Züleyha, günlerden beri ilk defa iştahla yemek yedi.

III

Tahta bacaklı kaptanın Yıldız adını verdiği serin bir rüzgâr, gemiyi arkadan öne doğru ağır ağır sallamağa başlamıştı.

Gece, karanlık ve hafifçe sisli idi. Züleyha, başucundaki ampulü söndürmüştü. Sular, vapurun kenarlarında hafif yakamoz parıltılariyle için için kaynadıktan sonra biraz ötede kayboluyor ve havanın karanlığına karışıyordu.

Yusuf, bir daha karısının yanma dönmemişti. Züleyha, onun karşı güvertede, bir asma lâmbanın ışığı

altında kaptanla beraber rakı içtiğini yattığı yerden görüyor ve vapurun tek büyük ışığı bu lâmba olduğu için, gözleri ikide birde gayriih-tiyari oraya gidiyordu.

Yusufun serinliğe rağmen, ceketi atarak gömlekle oturması ve konuşurken kollariyle sert hareketler yapması, içkiyi fazlaca kaçırdığını gösteriyordu.

Züleyha, evlendiği zaman kocasiyle yaptığı İstanbullu -dışarlıklı kavgalarında:

— Siz, güzel bir yerde gezmeğe gittiğiniz zaman, erkekleriniz sarhoş olup dövüşmeden, kadınlarınız çalı çırpı yakıp duman dumana yemek pişirmeden eğlencenin ve manzaraların ' tadını

çıkaramazsınız? derdi.

Onun, Yusufta bir türlü hoş göremediği şeylerden biri de fazla demokratlığı idi:

— Kızdığınız zaman, birtakım biçarelere ağır hakaretler ediyorsunuz, derdi. Bunu bir dereceye kadar anlıyorum. Dere-bey torunusunuz, tahakküm ihtiyacı, sizde yiyip içme ihtiyacı gibi bir şey... Fakat biraz sonra aynı tabakadan birtakım insanlarla kafadarlık etmekten çekinmiyorsunuz. Bir masada yemek yiyor, el ele tutuşup kırlarda geziyorsunuz ki işte bunu aklıma sığdıramıyorum.

Züleyha, halaylarında, bu dışarlık çocuğundan kendi düşündüğü tipte bir sinema jön prömiyesi çıkarmak için yaptığı kavgaları hatırladı ve kendi toyluğuna gülümsedi.

Bu gece, Yusufun bu mavna azmanı külüstür geminin tahta bacak kaptaniyle yaptığı süfli eğlenti ona batmıyor; bu manzarayı karanlık bir deniz macerası filmi gibi, lakayt bir bitaraflıkla seyrediyordu.

Şimdi, artık gözünden ve gönlünden çıkardığı bu adamın her şeyi onun için müsavi idi.

Züleyhanın çocukluğu İstanbulda geçmişti. Babası askerdi. Birkaç senede bir İstanbula uğrar, yirmi otuz gün ailesinin yanında kaldıktan sonra, tekrar kıtasına dönerdi.

Mütarekede Anadolu isyanı başlayınca, Züleyha, annesi ve sonradan kemik vereminden ölmüş bir teyzesiyle beraber büsbütün yalnız kaldı.

Bereket versin, büyük dayısı Şevket Bey, sık sık Kuruçeşmedeki evlerine uğnyarak, işlerine bakıyor, bazan da onları Erenköyündeki köşküne birkaç haftalığına misafir götürüyordu.

Şevket Bey, o zaman büyük bir hariciye memuru idi. Kuruçeşmeye her gelişinde, daha kapıdan girerken: «Deliden haber var mı?» diye sorar, ekseriya «yok» cevabını alınca: «Yazık etti kendine de, çoluk çocuğuna da» diye derin derin içini çekerdi.

Büyük dayının deli dediği adam, Züleyhanın babası Ali Osmandı. Şevket Bey, eniştesini hakikaten severdi. Fakat bu sevgi, elinde sopa ve saban demirinden başka silâhı olmıyan dört buçuk köylü ile, dünyanın en medenî ordularını memleketten kovmak gibi boş bir hayale inanmış bir insana deli demesine mâni değildi.

Bu zamanda, bu mağlûp ve yorgun milleti ancak siyaset kurtarabilirdi. Halbuki bu adamların çılgınlığı, bu ümide de engel oluyor, zavallı Osmanlılığın son mezarını kazıyordu!

Züleyhanın annesi, çocuğunun içlenmesinden korktuğu . için, onun yanında bu meselelerden bahsedilmesini istemezdi. Fakat, Züleyha, artık her şeyi anlıyacak bir yaşa gelmişti. Hattâ, babasının adı geçtikçe —bir hasta veya ölüden bahse-
dilir gibi — hüzünle çehresini karartmak lâzım geldiğini bile takdir ediyordu. Dayısından ve öteden, beriden duydukları ona epeyce şeyler öğretmişti:

Şu karşı dağların ötesi artık ayrı bir memleket demekti. Yanılıp da bir kere aradaki sınırı geçenler için artık bir daha bu güzel topraklara dönmek yoktu. Babası Adana taraflarında bir yerde idi. Orada da ölecek, yahut talihi yardım eder de ölmezse, tâ içerlerde bilinmez bir yerlere sürülüp gidecek ve adı, sanı ortadan kalkacaktı.

Züleyha, birçok defalar, babasını büyük dayısiyle mukayese etmişti. Şevket Bey, yaşlı olduğu halde, ondan ne kadar daha yeni fikirli, zeki ve medenî bir insandı. Ailesini ne güzel yaşatıyordu. Düşmanlar bile onu ne kadar beğeniyor ve hatırını sayıyorlardı. Babasını Adanada öldürmeğe çalışan Fransızlar, dayısını burada el üstünde tutuyorlar; sefarethanelerde, zırhlılarda çaylara, balolara .çağırıyorlar; hastalandığı zaman üniformalı ecnebi zabitleri vasıtasiyle hatırını soruyorlardı. İşte iki adamın arasındaki fark!

Akrabalarından bir genç, üstünde silâh aramak istiyen bir Fransız polisine el kaldırmağa cesaret etmişti. Galip bir ordunun askerine hakaret eden bir insanın cezası belki de idam olacaktı. Fakat Şevket Bey, bu haberi alınca, evvelâ Fransız sefarethanesinde Perno'ya, sonra, General Franşe Despere'ye koşmuş ve neticede bu genci kurtarmağa muvaffak olmuştu.

Züleyha, babasını tanımağa vakit bulamamıştı. Birkaç senede bir istanbula uğrıyan ve her defasında biraz daha ağarmış ve çökmüş görünen bu yorgun ve sinirli askeri sevmez değildi. Kollejdeki hocası

Mis Lorley'in her zaman tekrar ettiği gibi, ana baba sevgisi, insaniyet sevgisi derecesinde mukaddes bir fazilet ve vazife idi.

Bazı yaz akşamları Bebek bahçesinde, güzel bir müzik dinlerken, yahut da mehtap gecelerinde Kollejli arkadaşlarından bazılariyle Boğazda sandal gezintisi yaparken, bu zavallı adamı birdenbire hatırlayıvererek hüzne kapıldığı ve hattâ ağladığı olurdu. Fakat bu teessür, güzel bir şiir veya roman okunurken duyulan teessürden pek başka türlü bir şey değildi ve her halde annesinin korktuğu içlenme tehlikesine hiç benzemezdi.

Züleyhanın evi bir hasta evi idi. Orada hızlı yürümek,

yüksek sesle gülmek ve şarkı söylemek yasak gibi idi. Uzakta ve yakında ergeç ölmeğe mahkûm iki insanı olan bu evde daima düşünen ve susan bir anne ile yalnız kalmış bir kız çocuğunun mesudolmaması lâzım gelirdi. Fakat hakikat bunun aksine idi. Yine Mis Lorley'in dediği gibi, Züleyha, kendini hayata kolay altettirmeğe niyeti olmıyan gözü pek bir çocuktu. , Ders, iş, spor ve eğlence ile dopdolu bir hayatı vardı. Gündüzleri Kollejde meşguldü. Akşam üstleri mektep ar-kadaşlariyle beraber, havasına göre, bahçe ve salon toplantılarında, yahut mahalledeki yetişkin Rum ve Ermeni kızlariy-le beraber denizde, yahut deniz kıyısında geçerdi.

Hafta başlarında mektepten çıkılır çıkılmaz, mutlaka Erenköydeki köşke gidilir ve pazartesi sabahı

yine ilk trenle mektebe dönülürdü. Orada da dayısının misafirleri ve çocukları ile beraber başka bir eğlence... Yine büyük ve küçük va-

kanslarm Erenköyde geçmesi şarttır. O zamanlar da Züleyha, evine ancak bir misafir gibi uğrardı.

Mis Lorley'in ve okuduğu Amerikan romanlarının telkinlerinden, Boğazdan İstanbula iner gibi, ellerinde bir çanta ile Avrupa, yahut Asya seyahatine çıkan Amerikalı kız muallimlerin, üç beş sene Kollejde okuduktan sonra muhakkak bir yolunu bulup Amerikaya aşan Ermeni kızlarının hayatından meydana gelmiş idealleri vardı. «Herkes kendi hayatını yaşamalıdır*; «Hiçbir sevgimiz bizi mukadderatımızın yolundan alıkoyacak bir ayak bağı olmamalıdır» şeklinde roman cümlelerini daima tekrar eder ve annelerinin dizleri dibinde yaşı-yan, onların verdiği kocaya benliğini esir eden Türk kızlarını.

istihfaf ederdi.

Amerikalı muallimler, ona müphem bir ümit de vermişlerdi. Kolleji iyi bitirirse, ailesi razı olmasa da, mektep hesabına Amerikaya gönderileceğini zanneder ve Boğazın viran evlerinde yaşamağa devam edecek olan zavallı Türk kızlarına

şimdiden acırdı.

O zamanlarda Boğazın Rumeli kıyısı bir panayır yeri neşe ve canlılığı içinde idi. Akşamları rıhtımlar çeşit çeşit üniformalarla dolup taşıyor, renkli bayraklarla süslü gazinolarda ecnebi zabit ve askerlerinin Rum ve Ermeni kızlariyle kucak kucağa eğlendikleri, dansettikleri görülüyordu. Ortalık kararınca, denizdeki sıra sıra zırhlıların elektrikleri hep birden ESKİ HASTALIK

27

yanardı. Denilebilir ki, Boğaziçi asırlardan beri, böyle parlak bir deniz şenliği görmemişti.

Züleyha, bazan gece yarısına doğru lâtarnalar, kitara sesleriyle uykudan uyanır ve deniz kıyısında ışıkların yeniden yanmış olduğunu görürdü.

Bu, Anadoludan yeni bir muzafferiyet haberi geldiğine son günlerini yaşıyan çıplak ve silâhsız başıbozuk alayının kim bilir nerede yeni bir yara aldığına işaretti!

Züleyha, bu saatte belki babasının da ölmüş bulunduğunu düşünür, dışardaki şenliğe rağmen, yüreğini bir hüzün kaplardı. Kendini ve çoluk çocuğunu boş bir vehme kurban eden bu biçare adam için —bazı pazar günleri sırf müzik ve şiir zevklerinin terbiyesi

için Türk çocuklarının götürüldükleri kilisede orgla çalman dualardan birini — için için tekrar ederdi...

***

Beklenmedik bir zamanda bu lâtarna ve kitara şenlikleri birdenbire duruvermişti.

Arnavutköyü gazinolarmdaki bayraklar inmiş, elektrikler sönmüştü.

Geceleri rıhtımlar zifirî karanlıktı.

Parlak üniformalı ecnebi zabitleri artık kollarında Rum, Ermeni kızlariyle sokakta piyasa yapmıyorlar, acele işleri varmış gibi etraflarına bakmadan hızlı hızlı yürüyorlardı.

Züleyha, her sabah uyandığı zaman, denizdeki zırhlı ve torpidolardan birkaçının eksilmiş olduğunu görüyordu.

Mahallede sessiz bir panik, bir göç akını başlamıştı. Komşulardan birçoğu, Züleyhamn Kollej arkadaşlarından bazıları, evlerini kapıyarak Yunanistana, Marsilyaya, daha başka memleketlere gidiyorlardı. Kaçanlara mukabil, caddelerde korkunç kalpaklı Kuva-yi Milliye zabitleri dolaşmağa başlamıştı.

Bunlar, ötekiler kadar şık ve temiz giyinmiş değildiler. Fakat Züleyha, onlara bakarken kalbinin garip ve yeni bir gu-rurula çarptığını duyuyor, bu heybetli insanlar arasında babasını göreceği günlerin de yaklaştığını düşünerek gözleri ya-şarıyordu.

Züleyha, bir sabah Boğazda kalan son zırhlıların da Mar-maraya doğru açıldıklarını gördü ve ertesi gün dayısının Eren-28

köyündeki bahçesinde ilk Anadolu taburunun Bağdat caddesinden şehre girişini seyretti.

Çocuk, büyük bütün köşk halkı, duvarın kenarına üşüş-müşlerdi. Asker geçerken, Şevket Bey, koskoca adam, sevincinden çıldırıyor, «Allanın bize bu günleri göstereceğini umar-mıydık?» diye gözleri yaşarıyordu.

Kan devri nihayet geçmiş, sulh ve siyaset devri başlamıştı.

Zaferi kazanan hakikaten değerli ve kıymetli kumandanlar, vaziyet-i siyasiyenin nezaketini takdir edip de ifrata gitmezler, politika ve diplomasi işlerini ehline bırakmak ferasetini gösterirlerse memleket kurtulmuş sayılırdı!

Züleyha, dayısının gerek kafa, gerek kalb itibariyle, ne yüksek bir insan olduğunu bu vesile ile bir kere daha anlamış bulunuyordu!

Şevket Bey, Divanyolunda Şark Mahfeli'ne yerleşmiş olan Kuva-yi Milliye paşasını ziyarete gitmiş ve gayet iyi karşılanmıştı. İhtiyar diplomat, o akşam dostu General Pele'nin imzalı resmini çerçeveden çıkardı, yerine çok zeki bulduğu bu kumandanın bir fotoğrafını taktı.

Züleyha, babasının dönüşünü tam iki ay sabırsızlıkla bekledi. Eskiden onun adım anmağa utanırken, şimdi Balkan muharebesinden kalma bir resmini boynundaki madalyonun içende taşıyor ve her gece yatarken dudaklarına götürüp öpüyordu.

Balkanda henüz binbaşı olan babası şimdi miralaydı. Başındaki heybetli kalpak, yakasındaki miralay nişanları, göğsündeki İstiklâl madalyası onu kim bilir ne kadar değiştirmiş

olacaktı.

Akşam üstleri — Rum kızlarının birkaç ay önce ecnebi zâbitleriyle yaptıkları gibi — iki koliyle onun omuzuna asılarak deniz kenarında gezinecek, gazinolarda oturacaktı. Sonra, baba - kız otomobile binerek Beyoğlu mağazalarından alışverişe gideceklerdi. Babası, kamçısının uciyle parlak çizmelerine vurarak mağazanın içinde dolaşırken, kendisi şöyle dirseğini tezgâha dayıyarak Rum, Ermeni satıcıları mum gibi karşısına dikecekti.

' Züleyha, iki ay bu hayallerle yaşadıktan sonra, beklenen telgraf nihayet geldi.

Bütün aile, ona karşıcı çıkmıştı. Fakat Haydarpaşa istasyonunda trenden büyük astragan kalpaklı, parlak çizmeli miralay yerine soluk elbiseli, soluk benizli, ak saçlı bir hasta indi. Zayıflıktan yüzünün elmacık kemikleri çıkmış, gözlerinin akı sapsarı kesilmişti.

Fazla olarak, kolunun biri de kirlenmiş bir sargı ile boynuna asılı idi.

Züleyha, babasının göğsündeki nişana yanağını koyarak ağlamağa hazırlanmıştı. Fakat muharebeden dönen bir askerin yaralı kolunun da bir nişan kadar iftihar edilecek bir şey olduğunu düşündü ve onun omuzlarına sarılarak gözyaşlarını bıraktı.

*** — Hastalığınız ehemmiyetli bir şey değil inşallah? Kendinizi iyi bir muayeneden geçirttiniz mi?

— Hastalık mı? Hasta değilim ki... Adanada bir bataklık sıtmasına yakalanmıştım... Biraz dalağı, biraz da karaciğeri bozmuş galiba... Geçer, ehemmiyeti yok...

— Yaranız -nedir?

— Yara mı? Ne yarası? Ha kolumu soruyorsunuz... Yara değil... Sokakta düştüm... Dirseğim biraz zedelendi, geçer, ehemmiyeti yok...

Züleyha, dayısı ile babası arasında geçen bu konuşmayı — aradan bu kadar sene geçmiş olmasına rağmen — gülmeden, kızmadan hatırlıyamazdı. Bu, ne sümsük, ne dilsiz, ağızsız insandı Yarabbi!

Bu kadar sene Anadoluda ölümle pençeleş-tiği, bunca işler gördüğü halde, anlatacak bir tek hâtıra bulamıyordu. Kim bilir hangi bataklıklarda ne mahrumiyetler ve ıstıraplar içinde boğuşurken aldığı bir korkunç hastalığa, hastalık adını vermekten çekiniyordu. Kolundaki yara yahut kırık, bir düşme neticesinde meydana gelmiş de olsa, bir harb yarası sayılırdı. Bunu soranlara insan, söyliyecek bir şey bu-lamasa bile, hiç olmazsa sükût ederdi. Halbuki o, sokakta düştüğünü söyliyerek kendisini gülünç ediyor, ailesine bir yara ile iftihar etmek hakkını bile çok görüyordu.

Ali Osman Beyin İstanbula dönüşü, Şevket Beyin meyus ve sinirli bir zamanına tesadüf ediyordu.

30

ESKİ HASTALIK

İlk zamanlarda, ihtiyar diplomatın Şark Mahfelindeki kumandanla arası pek iyi gidiyordu. Fakat evvelâ

kendisine çok zeki ve lâkırdı anlar gibi görünen bu genç paşa, kim bilir hangi münafıkların tezvirlerine kanarak ondan yüz çevirmişti. Şevket Bey, Pele'nin, Franşe Despere'nin dostluğunu kazanmakla memleketin sıkı bir zamanda vatani vazifesinden başka bir şey yapmamıştı. Onun ihtiyar halinde sefarethane çaylarına, zırhlı balolarına devamdan maksadı, sırf yüksek ecnebi mahfellerinde ne olup bittiğini anlamak ve lehimizde cereyan uyandırmağa çalışmaktı. Sonra, Franşe Despere ve Pele dostluğu sayesinde o kaç biçare

vatandaşı hapisten, belki ölümden kurtarmıştı. Yazık ki onlar, bu ince noktaları bir türlü kavrıyamıyorlardı. Varsınlar, anlamasınlar, kendisi rütbe ve memuriyet peşinde bir adam olmadığı için şahsı hakkında yapılan bu haksızlığa eyvallah der geçerdi. Fakat vatanın yüksek menfaatlerine taallûk eden bazı meselelerde de yanlış düşüncelere saplanıyorlar, meselâ

Babıâlide siyaset kurdu bunca kârazmûde diplomat varken bir askerle bir doktoru'Lo-zana murahhas gönderiyorlardı.

O, sırf bu hakikatleri açıkça söylemekten çekinmediği içindir ki kötü kişi olmuştu. İşte bu kanaat ayrılığı yüzünden Şevket Bey siyasî hayattan çekilmiş ve ömrünün kalan kısmını köşesinde tetebbüle geçirmeğe karar vermişti. Şevket Bey, artık, etliye, sütlüye karışmağa karar vermiş olmakla beraber, eniştesi Ali Osmanla karşı karşıya geldiği zaman onu tenkidler, üstü örtülü diplomat alaylariyle hafifçe hırpalamaktan kendini alamıyordu.

Züleyha, bu konuşmaları büyük bir zevkle dinlerdi. Büyük dayısının, babasına birçok cihetlerden üstün olduğuna şüphesi yoktu. Onun askerlik başka, idarecilik ve diplomatlık başka olduğunu anlamakta inadeden kumandanlara karşı yaptığı tenkidleri de doğru buluyordu. Fakat babasının, kolundaki hafif incikten başka kalçasında, kasığında ve göğsünde üç yarası daha olduğunu sonradan öğrendiği bu askerin de elbette ona verilecek cevapları vardı.

Fakat o, âlim ve vatanperver kayınbiraderini, karaciğerden sararmış gözleriyle derin derin dinliyor, sonra bir suçlu gibi başını önüne eğiyordu.

Ali Osmanm göğsündeki yara, iki senelikten fazla idi. Fa-

kat sol memenin üstünde bıraktığı çiziğin ucunda toplu iğne başı kadar bir delik kalmıştı ki, mütemadiyen cerahatleniyordu.

Ağrısı, sızısı olmıyan ve birkaç günde bir üstünde beliren cerahat damlası bir pamuk parçasiyle temizlenince pire yeniğinden farkı kalmıyan bir sivilceye doktorlar nedense ehemmiyet veriyorlardı.

Ali Osman, İstanbulda kaldığı iki ay içinde haftada iki gün Gülhaneye devam etti.

Bu sefer, artık çoluk çocuğu da Anadoluya götürmek azminde idi. Yalnız, son aylarda Züleyhanm teyzesi ağırlaşmıştı. Ailenin ölecek bir hastayı İstanbulda bırakıp Anadolya göç etmesine imkân yoktu.

Onun için Ali Osman Bey, Konyadaki yeni alayına bu defa da yalnız dönmeğe mecbur bulunuyordu.

*** Dört, beş ay sonra Kur'uçeşmedeki evde kızından başka kimse kalmadığını gören Münevver Hanım, _ Konyaya gitti. Koleji bitirmeğe üç senesi kalan Züleyhanm Istanbuldaki bu son üç senesi, hayatının en mesut bir devri oldu.

Hafta tatillerini yine Erenköyündeki köşkte geçiriyordu. Tekaüt olan Şevket Bey, gerçi kendisini anlamamakta inadeden Cumhuriyet hükümetine içinden dargındı. Fakat o, onun yeni devrin tadını

herkesten ziyade çıkarmasına mâni değildi. Evinde sık sık danslı çaylar, hattâ balolar veriyor, hali vakti yerinde dostlarını da buna teşvik ederek muhitini sosyete hayatına alıştırmağa uğraşıyordu.

İhtiyar diplomat, kendini ilme ve tetebbüe vakfetmek kararından şimdilik caymış gibi idi. "

Artık on yedi, on sekiz yaşında yetişkin bir genç kız olan Züleyhaya:

— Ne yapalım, mademki memleketime başka surette faydalı olmama imkân vermiyorlar, diyordu, ben de şimdilik vatandaşlarıma modern sosyetenin kaide ve inceliklerini öğretmekle meşgul olacağım.

Kurunuvustai bir cemiyete insan gibi yaşamasını öğretmek de az hizmet değildir. Kadını açmakla pek büyük bir şey yapmış olmayız, eğer- onu medenî terbiye ve muaşeret âdabı noktasından tam bir Avrupa kadını vaziyetine sokmazsak...

Züleyha, dayısının memleket idaresi gibi, muaşeret âdabı fenninde de hakikaten bir derya olduğunu hayretle görüyor, ve böyle bir insandan istifade edilmemesini bir türlü aklına sığdıramıyordu.

Şevket Bey, gençliğinin birçok senelerini Avrupada sefaret kâtipliklerinde geçirdiği, İstanbulda da daima ecnebilerle düşüp kalktığı için, kibar hayat şartlarını bütün inceliğiyle biliyordu.

Suvarelerin tertibine, büfelerin tanzimine nezaret eder, yalnız tuvaletler ve dansların değil, tavır ve hareketlerin de kritiğini yapar, salonda yürümesini bilmiyenlere yürüme öğretirdi.

Mahallede açılmış bir kulübe kısmen kendi kesesinden bir dans muallimi temin etmiş, fakir fukaraya fisebilillâh fokstrot ve tango dersleri yerdirmişti.

Züleyha, bellibaşlı insanların muayyen bir sezonda yaptıracakları elbiseler ve bu elbiselere en çok uyacak mendiller, sigara kutuları hakkında ona akıl danıştıklarını gördükçe, iftiharından kolları

kabarırdı. Şevket Bey, yeni hayat havariliğini o kadar ileri götürmüştü ki, bazan çömezlerini etrafında toplıyarak şu yolda dersler verdiği olurdu:

— Genç bir erkek, eskiden ancak anahtar deliğinden, yahut tahtaperde aralığından gözetlediği bir kadını şimdi, çok şükür kollarına alıp dansedebiliyor. Bu, büyük bir adımdır. Fakat unutmayalım ki, ilk adımdır. Başka bir tâbir ile boş bir çerçevedir. Bu çerçevenin içini medeniyetin o rengârenk nakışla-riyle, motifleriyle doldurmak, bilir misiniz ne büyük iştir. Meselâ dansederken bazan konuşulur, konuşmak icabeder. Amma ne konuşulur? Dereden, tepeden birtakım dedikodular mı?

Hayır, o esnada dam ile kavalye arasında geçecek muhavere, müzik ve dansın bir nevi dili, parolü, eski tabiriyle güfte-sidir. Müzik ve dans dakikaları, en kapalı kalblerin istiridye kabukları gibi kendiliğinden yavaş yavaş açıldığı, bütün sırlarını dışarı dökmeğe meylettiği dakikalardır. İnsan, içindeki inciyi, yahut da kiri, pisliği bu dakikalarda meydana vurur. Müzik ve dans dakikaları kadın ve erkek ruhlarının kısa anlaşma dakikalarıdır...

Çılgın fokstrot ile ağır ve şikâyetli tango esnasında konuşulacak şeyler, sanır mısınız ki biribirinin aynıdır? Asla, hiç-

bir vakit...'Neşe ve hayat sarhoşu ile düşünen ve duyan adamın aynı dilden konuşmaları kabil midir?

Dansta yalnız tempoya kulak vermek, ayak uydurmak kâfi değildir. Phrase mu-sical'i, tercümesi caizse, musiki cümlesini dinliyecek, ruh ve vücudumuzun hareketlerini ona uyduracaksınız.

Fokstrot ve tangoda iyi doğmuş bir kavalyenin damına söyliyebileceği sözlerden birkaç numune ister misiniz?

Şevket Bey, acemi bir tiyatro kumpanyasında rol öğreten bir rejisör ¦ gibi, birtakım basmakalıp cümleleri, âşıkane mimikler ve jestlerle tekrar ederken, Züleyha, ihtiyar diplomata âdeta âşık olurdu.

Genç kız, bu derslerde1 dayısının kabiliyetli bir muavini idi. Kendi çocuklarını biraz iptidai bularak, istihfaf eden Şevket Bey, Züleyhayı beğeniyor:

— Küçük! Sende kumaş var... Bir şeye benziyeceksin, diyordu, fakat o, belki temiz, sağlam, fakat hiç raffinement'ı ol-mıyan Amerikannizme karşı sende biraz reaksiyon hazırlamak lâzım.

İhtiyar diplomat, bu ehemmiyetli terbiye meselesi karşısında, derin ve düşünceli bir tavır takmıyor, kütüphanesinden özene bezene seçtiği birtakım Fransız romanlarını yeğenine veriyordu.

Züleyha, üç yaz tatilini üç ayrı vilâyette geçirdi. Bu seyahatlerin, onu çok memnun eden tarafları vardı.

Bir kere Amerikalılar, ona seyahati medenî insan için en büyük ihtiyaç ve lüks olarak tanıtmışlardı.

Anadolu, Çin ve Havai adaları gibi sürpriz ve maceralar diyarı olmamakla beraber, ne de olsa, görülmesi lâzım gelen bir yerdi ve işin nihayetinde kendi vatanı idi.

Sonra, hatırlı bir kumandan kızı olarak bir vilâyet muhitine girmek, gururunu tatmin ediyordu.

Bazan viran ve renksiz bir kasabanın asker eliyle meydana getirilmiş bir parkında babasının birkaç zabit arkadaşiyle çay içerken kendini bir macera filminde müstemlekedeki babasını ziyarete gelmiş bir İngiliz Misi şeklinde tahayyül ediyor ve bu hayal bir an için ona etrafında her şeyi güzel ve şiir dolu gösteriyordu.

Öteden beri at gezintilerini en lüks bir eğlence gibi görür, bazı akşam üstleri Bebekte, Büyükdere yolunda ecnebi amazonlara tesadüf ettikçe, hasedinden erirdi.

Anadolu, Züleyhamn bu zevkini da bol bol doyuruyordu. Babasının neferlerinden birinin tuttuğu bir ata binerken, bir zabit grupunun ortasında bir atlı yürüyüşe çıkarken, zevkm-dan gözlerinin yaşardığını duyardı.

Nihayet, dayısı ona Anadolu için, bir nevi medeniyet misyonerliği vazifesi de vermişti. Zavallı Anadolu kadınına yeni hayatı, onun gibi iyi yetişmiş hot sosyete kızlar öğretmezse, kim öğretecekti?

Züleyha, bu işlerde dayısının iyi bir talebesi olarak yetişmişti. Onun İstanbulda yaptığını, kendisi Anadoluda yapıyor, fırka ve belediye bahçelerinde sık sık gardenpartiler ve danslı kır gezintileri tertibediyordu.

Züleyha, İstanbulda biraz çekingen ve silik bir kızdı. Fakat burada kendisine verilen ehemmiyetten şımarıyor, her şeyde birinci olduğunu görmekten doğmuş bir emniyetle etrafm-dakileri avucunun içine alıyordu.

Anadoluya gelirken yanında bir yığın kitap ve arkadaş-¦ larma yazılmak için deste deste mektup kâğıtları getirirdi. Sıcak ve hayatsız bir Anadolu kasabasında koca bir yaz başka türlü nasıl geçerdi?

Fakat, İstanbula dönme zamanı gelince, kitap ve kâğıtlarının henüz açılmamış olduğunu görüyor ve bu üç uzun ayın bu kadar çabuk geçmesine hayret ediyordu.

Onu, kasabadan daima kalabalık bir dost kafilesi uğurlardı. Züleyha, bu insanların kendisini beğendiklerini, hattâ aralarından birkaç gencin — açık bir şey söylemeğe cesaret edememekle beraber— kendisini sevmeğe başladıklarını bilir, babasiyle annesini son defa öperken, bütün kalabalığı öpüyor-muş gibi, koket mimikler yapardı. Bir kalabalık tarafından be-, ğenilmek ve sevilmek!...

Züleyha, bu karanlık denizin ortasında yapyalnız, yeni başlıyan hayatın bu vaitlerini hatırlarken acı

acı gülümsüyor du.

IV

Uzaktan, ışıklarının kat kat dizileriyle ramazan gecelerinde donanan minare şerefelerini hatırlatan bir seyyah vapuru geçiyordu.

Züleyha, gittikçe uzaklaşan bu ateşleri seyrede ede düşünmeğe devam etti.

Kolejdeki son senesinin son aylarında, onun Amerika ümitleri, birdenbire suya düşüvermişti.

Ali Osman Bey, kızının Üniversitede yüksek tahsilini bile yapmasına razı olmuyor, diplomasını alır almaz yanma dönmesini istiyordu. Evvelce Züleyhayı kendi hesabına Amerika-ya göndereceğini va'deden mektep, şimdi bu meseleyi tama-miyle unutmuş gibi görünüyordu.

Genç kız, son bir ümit ile dayısına açıldı, babasını kandırmak için ondan yardım istedi. Fakat Şevket Bey, bunu açıktan açığa reddetti:

— Bu sakin ve sessiz adama, en basit hakikatleri anlatmanın ne kadar güç olduğunu bilirsin çocuğum, diyordu, ben araya girersem, sanırım iş daha sarpa sarar... Ali Osmanm senin gibi iyice yetişmiş bir kızı Silifkede ne yapacağına aklım ermiyor? Vakansmı geçirmek için nasıl olsa bir kere oraya gitmeğe mecbursun. Belki bir yolunu bulur, babanı kandırırsın... Bulamazsan da ne yapalım...

Babandır... Çaresiz itaat edeceksin...

*** — Uyudun mu? Yatmak ister misin?

Züleyha, titriyerek gözlerini açtı. Yusuf, başücunda duruyordu.

— Hava fazla serinledi, soğuk almandan korkuyorum. Hadi, istersen seni aşağı indireyim.

— Hayır, hayır... Çok iyiyim... Bu serinlik daha iyi geldi.

— Dalga rahatsız ediyor.mu seni?

— Dalga denecek bir şey yok ki... Siz rahatsız olmayın. Hiçbir şeye ihtiyacım yok...

— Mademki daha oturmak istiyorsun... O halde kalınca bir battaniye bulmak lâzım...

— Battaniyem var ya...

n n. a m- n.

— Olmaz... O, boyun atkısı gibi ipincecik maskara bir şey...
Yusuf, sallana sallana aşağı indi; biraz sonra kolunda bir battaniye ile döndü; karısını yattığı yerde çocuk kundaklar gibi, sarıp sarmalamağa başladı.

Züleyha, onun fazlaca sarhoş olduğunu gördüğü için, ısrarın beyhude olacağını anlıyor, gülümsiyerek itaat ediyordu. Yusuf un sırtında ince, beyaz bir gömlekten başka bir şey yoktu. Züleyha, soğuk alma tehlikesine asıl kendisinin mâruz bulunduğunu söylemek istedi, fakat onun bu sözde bir alâka ve şefkat mânası bulmasından korkarak sustu. Yusuf, bu işi bitirdikten sonra:

— Şimdi sana konser dinleteceğim, dedi, tayfalar arasında Sakızlı bir muhacir var... Güzel bağlama çalıyor... Sizin yüksek müziklere benzemez amma, belki.seni, beş, on dakika eğlendirir...

Biraz evvel Züleyhanın kulağına tâ uzaklardan belli belirsiz bir çalgı sesi gelmişti. Altındaki pervanenin intizamsız çarpmışları ve karanlık denizin her tarafından ayrı ayrı gelen hışıltılar arasında dikkatle kulak verildikçe bir vehim gibi ¦ kaybolan, sonra yine başlıyan zayıf bir ses.

Genç kadın, bir müddet sonra bunun, vapurun baş tarafında çalman tambura cinsinden bir halk çalgısı olduğunu anlamıştı.

Yusuf, bağlama çalan adamı güverte merdiveninin alt basamağına oturttu ve kendisi yine kaptan köprüsünün altındaki masasına döndü.

Sakızlının bağlamaya çok uyan kısık, fakat tatlı bir sesi vardı.

Genç kadın, onu evvelâ hatır için bir çocuk türküsü dinler gibi, aklı tamamiyle başka yerlerde, gülümsiyerek dinliyordu. Fakat, bazan suların ve rüzgârın sesleriyle karışır gibi olan, sonra yine ayrılan bu bağlama, onu yavaş yavaş uyandırmağa başladı.

Öteden beri, çığırtma ve bağlama nev'inden çalgılar Zü-, leyhaya Anadolu dağlarının sesi gibi bir şey gelirdi. Şimdi, bir Sakızlı muhacirin elinde, denizin, adanın ve yosunlu sahil kayalarının sesi oluyordu.

Züleyha, yerinden kalktı, battaniyesine bürünerek adım adım merdiven başına yürüdü; ayakta yalpa sarsıntısını daha

kuvvetle hissettiği için, kenar parmaklıklardan birine tutunmağa mecbur oldu.

Tayfa, merdivenin alt basamağına oturmuş, ayaklarını bir tavuk kafesinin üstüne uzatmıştı. Biraz evvel Züleyhaya garsonluk etmiş olan Midillili çocuk, yanında yere çömelmiş, çenesini ellerinin içine almıştı. Birkaç adım ilerdeki ambar kapağının üstünde uzun boylu bir adam, avuçlarını ensesine yastık yapmış, sırtüstü yatıyor, dudaklarında bir sigara parlayıp sönüyordu.

Arasıra küçük bir dalga, vapurun alçak kenarına çarpıp kırılıyor, toz halindeki serpintileri Züleyhanın ellerine, yüzüne çarpıyordu. Genç kadın, hafifçe ağrıyan yaralı kalçasına vücudunun ağırlığını

yüklememek için, sola eğilerek ve demirlere dayanarak biraz evvelki düşüncelerine devam etti: Yusufu ilk defa, Yenice istasyonunda tanımıştı. Babası mektubunda: «İstanbuldan-hareketini bana telgrafla bildir. Seni, Yenice istasyonunda beklemeğe gelirim. Oradan beraberce Silifkeye gideriz.»

diyordu.

Züleyha, istasyonda babasını göremiyerek şaşkın şaşkın bakmırken, uzun boylu bir adam, vagonun penceresine yaklaşmış:

— Ali Osman Beyin kızı Züleyha Hanım galiba siz olacaksınız, demişti.

Arkasında sadakor bir elbise, başında bir panama şapka vardı.

Züleyhanın eşyasını almak için vagona girdiği zaman, .kendisini takdim etmişti:

— Ben Silifke Belediye Reisiyim... Harbde babanızın neferi idim... Bu sefer de sizi Silifkeye götürmek işi, yine emirbere kısmet oldu. Babanız çok meşgulolduğu için, gelemedi. Size ayrıca bir de kart göndermişti. Hay aksi şeytan... Nereye koydum acaba?

Yusuf, ceketinin, pantalonunun ceplerini içlerini dışlarına çıkararak arıyor, tekrar cüzdanını açıp içindeki paraları, kâğıtları karıştırıyordu.

— Kartta ehemmiyetli bir şey mi yazılıydı efendim?

— Hayır... Sizi benim götüreceğimi yazıyordu.

— O halde niçin zahmet ediyorsunuz?.. Ağzınızla söylemeniz kâfi değil mi?

A. .

— Ne bileyim... Beni tanımadığınız için. Fakat, mademki kâfi görüyorsunuz. 0 halde mesele yok...

Züleyha, Belediye Reisinin karta niçin bu kadar ehemmiyet verdiğini anlamış, bu endişeyi fazla sâf ve iptidai bularak gayriihtiyari gülümsemişti.

Mersin treninde Yusuf, Züleyhamn yanma hemen hiç uğramamış, kompartımanın önündeki koridorda birkaç kişi ile beraber bağıra bağıra yol, su, toprak ve politika münakaşası

yapmıştı.

Yalnız, bir defa Tarsus istasyonunda, kompartımanın kapısından başını uzatarak, ona ucu yapraklı

iki turunç hediye etmiş ve nihayet, Panama şapkasının kurdelâsı arasında bulmağa muvaffak olduğu kartı uzatmıştı. Mersin istasyonunda arkasına beyaz boya ile «Gölyüzü» yazılmış kırmızı bir otomobil bekliyordu.

Belediye reisi, misafirini eşyasiyle beraber bu otomobile yerleştirmiş, kendisi direksiyona geçerek yanma külot panta- ^ lonlu, uzun kır bıyıklı bir adam almıştı. Şehrin içinden geçerken dükkânların önünde durarak öteberi alıyor, rastladığı birçok kimselerle uzaktan bağıra bağıra konuşuyor, yahut selâmlaşıyordu.

Otomobil, Fransızlardan kalma bir eski makine idi. Eski saray landonlarına benziyen acayip bir biçimi vardı. Şoför yeri bir camlı bölme ile öte taraftan ayrılmıştı.

Belediye reisi, misafirine bir şey söyliyeceği zaman bölmenin bir camını sürüyor, fakat cam güç açılıp kapandığı için, her defasında bir hayli uğraşıyor ve kızıp söyleniyordu. Ma-amafih, Mersin ile Silifke arasında altı saat çeken yol esnasında Züleyha ile ancak üç, dört defa konuşmuştu. Bir defasında bir muz ağacı önünde "durarak ona, bu topraklarda yetiştirilecek muzlar hakkında kısa bir konferans vermişti. İkinci duruşta tam yarı yol olduğunu söylediği bir kır kahvesinde onu, beş, on dakika dinlendirmiş ve ikram edilen kahveyi içmediğini görünce, civar bahçelerden bir mendil freıık armudu ile bir salkım keçiboynuzu bulup getirmişti.

Yarı yıkılmış bir hanın sarmaşıklarla örtülü pencerelerini göstererek:

— Mersinden Silifkeye araba ile gidilip gelmen devirlerde burada gecelerdik, demiş ve saatte yirmi kilometreye yol de-
iniyen kırmızı otomobiline derin bir muhabbetle bakmıştı.

Nihayet, bir kere de denizin içindeki Kızkalesi önünde durmuş, Romalıların vaktiyle buraya deniz altından bir tünel açtıkları hakkında bir rivayet mevcut bulunduğunu haber vermişti.

V

Züleyha, tatillerde ailesine misafir geldikçe Anadoluyu oldukça sempatik bulurdu. Viran köyler, sefil ve şiirsiz kasabalar ona bir tiyatro sahnesinin, bir sinema perdesinin şimdi varken bir an sonra yok olacak boya ve gölgeden dekorları gibi

görünürdü.

Buralarda bir misafir, bir ecnebi seyyah gibi, kısa bir zaman kalıp geçmek, bir defa gördüğü bir çehre veya manzarayı bir daha artık görememek kanaati yüreğini tatlı bir hüzünle doldurup taşırırdı. Kendi, ay illeri gibi uzak ve parlak bir meçhule doğru koşarken, birtakım biçarelerin buralarda karanlık bir ömür geçireceklerini düşünmek, onu hodkâm merhametin tadı ve gururiyle âdeta kendinden geçirirdi.

Ancak, bu defaki seyahatin ötekilerden çok farklı bir tarafı vardı. Bu yerlerden bir daha ne zaman geri dönüleceği belli değildi. Belki de hiç dönmiyecek, loş ve çarpık bir kasaba evinde çocuk yaygaraları

içinde ümitsizlikten tıkanarak ihtiyarlı-yacaktı.

Züleyha, muayyen bir hayat şeklinin bazan bir perdedeki hayalden daha çabuk değişebileceğini anlıyacak yaşa gelmemişti. Ümidin ifratlarından ümitsizliğin ifratına düşüyor, vaktiyle babasını nasıl bir daha dönmemek üzere, bu dağlarda kaybolmuş gördü ise, şimdi de kendini aynı çaresizlikle, aynı

mahkûmiyete uğramış görerek tıkanıyordu.

Züleyha, bu kır kahvesindeki beş, on dakikalık molanın acısını hiç unutamıyacaktı. Kahvenin aralıksız yağlı iskemleleri, viran bir tuğla kemerin üstüne atılmıştı. Altından dikenler ve yosunlarla karışmış incecik bir kirli su akıyordu. Hanın duvarlarına kadar bütün etrafı, yabani otlar, baldıranlar bürümüştü.

Biraz ötede birbirine kol vermiş çınarlar, kavaklar ve daha başka ağaçlar gökyüzünün bir tarafını âdeta kapıyordu.

Burası, ancak kadınlı, erkekli çılgın bir seyyah kafilesinin bir yol uğrağı olarak Züleyhaya bir şey söyliyebilirdi.

Genç kız, bir aralık gözlerini kapıyarak bir piknik manzarası tahayyül etmişti: Yol üzerinde otokarlar, motosikletler homurdanıyor, parlak çizmeli amazonlar; çıplak göğüslü, çıplak uzun bacaklı sportmenler, erkeklik yaşma yeni girmiş kadın tenli etüdiyanlar, alüminyom tabaklar, konserve kutuları, çeşit çeşit şişeler ve termoslarla baldıranlar üzerinde bir kır sofrası hazırlıyorlar; yıkık hanın sarmaşıklarla yarı örtülü pencereleri arkasında kadın, erkek başları görünüyor; karşıki ağaçların içinde bir müzik gibi ölçülü ve ahenkli Kukuuu-He-looo sesleri birbirini çağırıyor. Cesur bir amatör, fotoğraf almak için ayaklarının altında sallanan taşlara basa basa yıkık duvarın üstüne çıkmağa uğraşıyor ve etraftan çığlıklar kopuyor.

Evet, bu sefil ve vahşi tabiat ancak böyle bir eğlenceye sahne olmak şartiyle bir renk ve bir mâna alabilirdi.

Halbuki şimdi, diz boyu sararmış otlar arasına sırt üstü uzanmış bir jandarma neferi, bağlama çalarak monoton bir köy türküsü söylüyor, ve bu ses, Züleyhaya sıradağların çem-" berini yavaş yavaş daraltarak kendini boğmağa hazırlanan Anadolunun sesi gibi geliyordu.

Elinde parmağını sıyırıp kanatmak bahasına kopardığı bir dal vardı.

Yüzü sararmış, dudakları kısık ve bembeyaz, sinirli adımlarla bu leylek biçimli külüstür kırmızı otomobilin etrafında dolaşıyor, öfkesinden değneğiyle otları parçalıyordu.

***

Böyle olmakla beraber Züleyha için henüz her şey bitmiş değildi. Dayısının dediği gibi, aşağıdan güreşmek suretiyle babasını

kandıracağına ve hiç olmazsa İstanbul Üniversitesine kapağı atmağa muvaffak olacağına, hâlâ bir parça ümidi vardı.

Sabırsızlığından daha o gece babasiyle münakaşaya girmiş, yeni bir genç kız için yüksek tahsilin ne kadar lâzım bir şey olduğunu reddedilmez delillerle anlatmıştı.

Miralay, evvelâ gayet kolay kanıyor gibi görünüyor, ara-sıra başiyle bu doğru sözleri tasdik ediyordu.

Fakat Züleyha, titriyerek sustuğu zaman ellerini elleri içine almış, sadece:

— Olamaz kızım. Annenle beni artık yalnız bırakman doğru olamaz, demişti.

Bu, kızını zayıf bir tarafından avlamak için, ortaya atılmış rasgele bir sebepti.

Fakat, Züleyhanm bunu mânâsız bir baba hodkâmlığı gibi anladığını ve yeniden münakaşaya hazırlandığını görünce, hakiki sebebi söylemişti:

— Sen şimdi, şahsiyetinin teşekkülü devresinde bulunan bir çocuksun Züleyha... Hiç olmazsa birkaç

sene o havanın dışında kalmalısın...

Züleyha, babasının havadan ne kasdettiğini derhal anlamıştı. Şimdiye kadar içinde yaşadığı hava; İstanbul ve bilhassa dayısının muhiti.

Züleyha, nihayet babasının pençesine düştüğünü dehşetle görüyordu. Artık hiçbir kuvvet bu sakin asker inadını kıramı-yacaktı. Yapılacak mücadeleler onu vaktiyle Anadolu sergüzeştinden çevirmek için akmış göz yaşları kadar boşa gidecekti.

Bu adam, şimdiye kadar, bitip tükenmez muharebeler arasında birkaç yılda bir ateş gibi evine uğramış, çocuğunu bir misafirin bir ev çocuğunu sevmesi tarzında sevmişti. Bugün bu misafir, birdenbire müstebit bir ev sahibi kesilerek hayatına hükmetmeğe kalkıyordu.

Züleyha, biraz daha yaşlı olup da bu askerin gözlerinin içindeki endişeye değil, etraflarındaki çürüklere, mor halkalara dikkat etseydi onun şimdi de yine bir misafirden başka bir şey olmadığını

anlıyacaktı.

Fakat o, bunu görmemiş, sade zalim bir gülümseme ile dudaklarını kısarak:

— Baba, bunun için biraz geç kalmadın mı? demişti.

*** Silifke, Züleyhanm eski yaz tatillerinde dolaştığı Anadolu kasabalarından daha çirkin bir şehir değildi.

Etrafında bağları, bahçeleri, akar suları vardı.

Yine geçen senelerde olduğu gibi uyanık memur ve zabit aileleri kızın etrafını alıyorlar, onu bahçe ve kır eğlencelerine sürüklemeğe çalışıyorlardı.

Beğenildiğini ve etrafında he^ecan uyandırdığını görmek, kendini bu muhitte herkesten yüksek bulmak bazan onu harekete getirir gibi oluyordu. Fakat bu neşe, uzun sürmüyor, pek az sonra eğlencelerin iptidailiği, dekor ve insanların sadeliği karşısında yine kendini ye'se kaptırıyordu.

Evleri, dere kıyısına inen bir yokuşun üst başında idi. Alt katta uzun bir taşlık, taşlığın nihayetinde camlı kanadları daima açık duran sokak kapısının yanında bir palmiye saksısı ve bir salıncaklı sandalye vardı.

O sene yaz, son derece sıcak ve sıkıntılı geçiyordu. Yerli bir hizmetçi, bahçedeki nefere mütemadiyen kuyudan su çektirerek taşlığa döküyordu. Karşıda derenin hafif akıntısı içinde bir mavra ağır ağır dönüyor, genç kız, elleri ensesinde kilitli, kanı ve nefesleri bu mavra kadar ağırlaşmış, sandalyesinde yarı baygın yatıyordu.

*** Züleyha, şimdi bu vapur güvertesinde, vücuduna sımsıkı sardığı battaniyeye rağmen yıldız rüzgârından titrediği, yüzü ve elleri dalga serpintileriyle ıslandığı halde el'an derilerinin o ateşle yandığını duyuyordu.

Ne olduğu hâlâ anlaşılmamış olmakla beraber, Züleyha, o yaz, galiba bir de sinir, yahut mide hastalığı geçirmişti.

Yemeden, içmeden kesildiğini gören Ali Osman Bey, ona bir belediye doktoru musallat etmişti.

Doktor, her gün daire dönüşünde Züleyhayı yoklamağa geliyordu. Son derece esmer ve şişman bir adamdı. Yelken bezinden

bol bir yazlık elbise giyer, terden sırsıklam mavi frenkgömleğinin ucu, bir düğmesi daima açık bulunan pantalonundan dışarı fırlardı.

Doktor, çıplak başını sıcaktan kâfi derecede muhafaza edemiyen Panama şapkasının içine kat kat asma ve incir yaprakları döşemiş, elinde komşu bahçelerden aldığı zerzevat ve yemişlerle dolu bir sepet: «Hanım kız! Sen hâlâ yatıyor musun?» diye bağırarak kapıdan girerdi.

Züleyhada bu adamın neşesine ve kuvvetli medenî sesine karşı anlaşılmaz bir antipati uyanmıştı.

Sorduğu suallere cevap vermez, sepetindeki yemişlerden yaptığı ikramları reddeder ve bilhassa kendini ona muayene ettirmemekte bir çocuk inadı gösterirdi.

Adamcağız, ceketinin torba gibi geniş ceplerinden çıkardığı tertemiz şırıngalarını, ispirto şişelerini, hassalarını fennî tâbirlerle medih ve izah ettiği son icat ampulleri tekrar ceplerine doldurur ve ertesi gün aynı saatte yine gelmek üzere çıkıp giderdi.

Onu bu taşlıkta bir iki kere de Yusuf Bey yoklamış ve belediye parkı bahçıvanına yaptırdığı

buketlerden hediyeler getirmişti.

Züleyha, dayısına gönderdiği bir mektupta, belediye reisi için şu satırları yazdığını hatırlıyordu:

«Dünyada hiçbir belediye reisi memleketini bunun kadar iyi temsil,edememiştir. Görünüşte iri yarı, hattâ güzelce denecek bir genç adam. Fakat ruh yok. Gayet basit, iptidai ve can sıkıcı... Bütün konuşmaları yol, su, toprak ve belediye bütçesi üzerine...

Gölyüzü adında bir çiftliği varmış. Bu çiftlik, muharebeden sonra bir iki sene ona dehşetli para getirmiş... Haline göre çapkınlığı da var... Kendi gibi birkaç zengin çiftçi ile otomobilleri sıralar, yollarda tabanca ata ata Mersin barında para yemeğe gidermiş. O birkaç senelik fazla kazancın bir kısmı böyle gitmiş, bir kısmı da çiftlikte muz yetiştireceğim falan gibi boş hayallerle çarçur edilmiş...

Şimdi politikaya merak sardırmış.. Kim bilir mebus olmayı falan mı kuruyor nedir? Çiftliği yüzüs-tüne bırakmış, bir buçuk senedir kasabada belediye reisliği yapıyor. .. Eşraf, memurlar, belediye

meclisi azaları, vilâyet meclisi azaları, daha bilmem ne azaları arasında her gün parti kavgaları, sen ben kavgaları ve mektep çocuğu dedikoduları...

Belediye reisi hakiki fikirle zerre kadar alâkası olmıyan bu mânâsız didişmeler arasında toza, toprağa bulanmış, oradan oraya koşuyor, bağırıyor, nasihat veriyor, konferans veriyor. Vaziyetindeki gülünçlüğü farkederniyerek mühim dünya meseleleri halleden bir adam tavırları alıyor.

Hele ortalığın sıcaktan kavrulduğu bazı sayılı günlerde ja-ket-atay ve silindir şapka giyerek, kokartlar, nişanlar takarak, kan ter içinde merasime gitmesini görseniz, gülmekten bayılırsınız...

Sonra, haspam, yeniliği ve medenîliği de kimseye vermiyor. Kasabayı süratle asrileştirmek iddiasında. Elektrik için uğraşıyor. Gardenpartiler yapmağa çalışıyor...

Yukarıda da söyledim ya dayı! Bu genç derebeyini gördüğüm zaman, buradaki hayatın iptidailiği, renksizliği ve can sıkıcılığı insan şeklinde karşıma dikilmiş sanıyorum.»

44

ESKİ HASTALIK

— Züleyha, ayakta durmak sana iyi mi ya?... Hem hava çok fazla serinledi. Artık yatmalısın.

Genç kadın, gözlerini açtı. Çalgı bitmiş, karşı masadaki lâmba sönmüştü. Rüzgâr, gittikçe artan bir şiddetle esiyor, Yusufun beyaz gömleğinin yakaları çıplak göğsünün üstünde çırpmıyordu.

Züleyha, sadece:

— Peki, yatayım, dedi.

Seyyah vapuru uzaktan kaybolmak üzere idi. Genç kadın, ona bir kere daha baktıktan sonra, kamara merdivenine doğruldu.

Yusuf, çok sarhoştu. Buna rağmen karısına yardım etmek istedi; fakat başını lombar kapağına çarptı.

Züleyha, kamarasının elektriğini açtığı zaman, onun alnından, gözleri üzerine dökülmüş karışık saçlarının dibinden kan aktığını gördü.

Yusuf, bunu farkedince, bir ayıp saklar gibi, elini alnına siper ederek geri çekildi:

— Pardon, dedi, ehemmiyeti yok... Biraz tentürdiyot sürerim... Sen rahat et... Bir istediğin olursa seslenirsin... Şuracıktayım...

VI

Züleyha, bir başka mektubunda dayısına şunları yazmıştı: «Ben, sahiden hasta mıyım? Bilemiyorum.

Ateşim yok, bir yerimde bir ağrım, sızım yok. Fakat, sabahtan akşama kadar yatıyorum...

Gönderdiğiniz Fransızca romanları daha açmadım bile dersem inanır mısınız? Kılığımı, kıyafetimi görmeyin... Saçıma bir tarak vurmak, gömleğimin kopuk düğmesini dikmek içimden gelmiyor.

Herkese ve bilhassa söze karşı bende âdeta bir tiksinti hâsıl oldu. Sorulan bir şeye cevap vermemek ne kadar terbiyesizlik değil mi? Ben, bile bile bu terbiyesizliği yapıyor, benimle konuşmak istiyenlere karşı susuyor ve gözlerimi kapıyorum.

Maamafih, herkesin bir hastalık hali sandığı bu inatçı sükûtun bir politika olmadığından kendim de emin değilim. Çünkü, cevap vermeğe başlasam, onlar konuşmağa devam edecekler ve yapı tuğlaları

gibi, hep bir boyda, bir renkte yavan lâkırdıların arkası gelmiyecek.

Hele, babamın bana musallat ettiği bir belediye doktoru vardır ki, sözleri değil, maden bir borudan çıkıyor hissini veren sesi sağlam bir insanı çıldırtmağa kifayet eder.

Annemi bilirsiniz. Bazan yalnız kaldığı zaman, kendi kendine bir şeyler mırıldanır, fakat etrafmdakilerle konuşacak hiçbir şeyi yoktur. Hattâ, siz, ona eskiden beri dilsizler kırali-çesi diye, güzel bir ad takmışsmızdır.

Annemin şimdiye kadar en hayret ettiği şey, benim fazla gevezeliğim olduğu için, bugünkü

sükûtumun farkında bile olmuyor. Babama gelince, o da kendi âleminde anlaşılmaz bir insandır.

Fakat geçen gün bana garip bir şey söyledi. Öğle yemeği için kışladan dönmüş, ceketini çıkararak yanıma oturmuştu. Uzun uzun yüzüme baktıktan sonra gülümsiyerek: «Züleyha, senin ne kadar çok susacak şeyin varmış!» dedi.

Bilmem neden bu söz, bana şimdiye kadar babamda mevcudiyetinden şüphe etmediğim sezişler ve fikirlerle dopdolu göründü. Kapalı bir odada kendini yalnız sanırken gözetlendiğini

hisseden çıplak bir insan gibi, ürpererek: «Ne söylemek istediğini anlamadım baba?» dedim...

Fakat o da ne söylemek istediğini anlamamış göründü. Sokak kapısının önünde atını dolaştıran emirberine lüzumsuz birkaç emir verdikten sonra, tekrar bana dönerek:

— Rahatsızlığın merak edilecek bir şey değil Züleyha; dedi. Hava değiştiriyorsun... Bu sarsıntı onun neticesi... Yakında hiçbir şeyin kalmıyacak...

Silifkeye geldiğim gece de babam buna benzer bir hava sözü sarfetmişti...

Şimdi arasıra aynaya baktıkça ona hak veriyorum: Damarlarımdaki kanın hareketi ağırlaştı.

Vücudum ve zihnim uyuştu. Hiçbir şeye el sürmek içimden gelmiyor. Saçlarım dalga dalga uzayıp karışıyor; kaşlarım büyüyor; bakımsız cildimi çil, alnımı kıl basıyor. Konuşmak, gülmek zevkini kaybettim. Daha biraz zaman geçerse havaya alışmış, tamamiyle bir yerli kadın şeklini, halini almış

bulunacağım.

Geçen hafta belediye reisi bize geldi:

— Perşembe akşamına bir asri düğünümüz var, dedi, güvey bir eşraf ailesinin oğlu, gelin bizim belediye meclisindeki âza arkadaşlardan birinin kızı... İki aile arasında bir ihtilâf çıktı... Güvey tarafı

eski usul, alaturka düğün, gelin tarafı balo istiyor... Neyse, biz araya girdik, bir bahçe eğlentisiyle meseleyi hallettik... Yani hem alaturka saz falan çalınacak, hem dansedilecek...

Ben, gözlerimi açarak sordum:

— Alaturka sazla mı? Belediye reisi güldü:

¦—- Ne münasebet! Mersinden caz getireceğiz... O, ayrı; o, ayrı... Eğlenti programı tertip için bir komite teşkil ettik. Bu komitede siz de dahilsiniz. Bu şerefi esirgememenizi şehir namına sizden ricaya memur ettiler beni...

Dedim ya, ben artık insan gibi konuşmasını da unuttum. Yusuf Beye müstehzi bir tavırla şu cevabı

verdim:

— Benim bildiğim eğlenti denen şeyde rasgele eğlenilir. İstiyen şarkı söyler, istiyen oynar, yahut içki içer. Böyle şeyler programa

sığmaz ki komitesi olsun...

Belediye reisi fena bozuldu. Babam yanımızda bulunma-saydı, belki bana aksi bir şey de söylerdi.

Fakat bu kendini beğenmiş genç derebeyi nedense babamın yanında daima bir nefer vaziyetindedir ve öyle kalacaktır.

Mahzun ve mahcup bir tavırla:

— Maksadımız, bu gibi toplantıları daha medenî bir şekle sokmak, dedi. Tabiî aklımızın erebildiği nisbette... Siz, iyi yetişmiş bir hamfendisiniz... Bu gibi işlerin bütün inceliğini bilirsiniz... Bize bilmediğimizi öğretmekten belki kaçınmazsınız, diye... Yoksa rahatsız olursanız...

Babam, hafifçe kaşlarını çatarak söze karıştı:

— Züleyha hastadır; fakat sizinle çalışmasına mâni olacak derecede değil, belki hattâ açılır bile...

Kızım, şehrin kendisinden istiyeceği hizmetleri daima seve seve yapacaktır. Öyle değil mi Züleyha?

Ben, zaten yaptığıma pişman olmuştum. Babamın sözlerine hayret ediyormuşum gibi gözlerimi açarak vaziyeti tamir ettim:

tsııı

47

— Elbette baba... Ona şüphe mi var?

Birisinin düğünü için belediyede komite ve bu komitede âzalık!

Dünyada bundan gülünç bir vaziyet olmamakla beraber bu iş beni birkaç gün için canlandırır gibi oldu. İki kere belediyeye gittim. Beni belediye reisinin masasına oturttular. Sa-rık ve sakalını yeni atmış bir âza:

— Belediye heyeti arasında bir hanım... Ne inkılâp, ne inkılâp! diye dua eder gibi ellerini yüzüne sürdü.

Meşrutiyet meclislerinden birinde birkaç sene mebusluk etmiş yerli bir avukat da:

— İnşallah siz hanımları resen de iş başında göreceğiz, diye şaka etti, bizim cinsten dünyaya hayır gelmiyeceği artık sabit olmuştur.

Sonradan öğrendiğime- göre, bu eski mebus, az buçuk mu-halifmiş, (yahut da sizin gayrimemnun dediğiniz kimselerden... Ben, bu nüansları pek ayırdedemem) fakat bu yüzden birkaç kere canını

yakmış oldukları gibi, kendi de tembel ve tabansız bir adam olduğundan, açık konuşmağa cesaret edemez, böyle şaka ile karışık müphem lâkırdılar söylermiş!

Garip değil mi, bana bu izahatı veren adam, yarım saat evvel, onu bana âlim, fâdıl, hoşsohbet ve daha bilmem ne diye takdim eden, belediye başkâtibi idi. Saçlı sakallı koskoca adamlar, biribirlerini öyle bir yiyorlar ki...

Avukatın garip bir tik'i vardı. Birisiyle konuşurken, ara-sıra gözlerinden birini kırpıyordu. Bunu bana kendisi haber verdi:

— Aman hamfendi kızım... Fakirin bir hastalığı vardır... Birisiyle konuşurken gözümün birini işmar ediyor gibi şöyle kırpıveririm. Hattâ vaktiyle bu huy için, İstanbulda bir kadının kocasından az kaldı

dayak yiyordum... Size de böyle bir şey yaparsam sakın aklınıza bir şey gelmesin ha...

Odadakiler benden utanır gibi, başlarım öte tarafa çevirerek gülerlerken, o, parmaklariyle uzamış

kıranta tıraşını sı-vazlıyarak ilâve etti:

— Gerçi bize yalvarıp yakarsalar da «he» diyecek halimiz kalmadı ya âlem bu...

Bu adam ne söylese, belediye reisi başta olmak üzere bütün cemaat katıla katıla gülerek karşılıyor, aralarından biri mutlaka:

— Bey baba yamandır... Söyler mi, söyler, diyordu. Düşünün hayatın renksizliğini ki, bir ihtiyarın basit tuhaflıkları bir vodvil yerine geçiyor...

Komitemizde bu saydığım kimselerden ve belediye başkâtibinden başka orta yaşlı iki şişman adamla yirmi sekiz, otuz yaşlarında çatık kaşlı, püskürme benli bir genç daha vardı.

Şişmanlardan biri ziraat müdürü, ikincisi bir Vilâyet meclisi âzası idi.

Yüzüklü tombul parmaklarını, çıkık göbekleri üzerinde bağlıyarak sessiz, sadasız oturan ve birbirine çok benziyen bu iki zat, beni kadın, daha doğrusu kendilerini erkek yerine koydukları için, yüzüme bakmaktan çekiniyorlar, gözlerini öteye, beriye kaçırıyorlardı.

Bana ikram ettikleri mor mürekkep renginde bir kara dut dondurması ile bir yağlı çöreğin son kırıntısını zorla bitirinceye kadar' havadan, sudan bahsettiler.

Belediye reisi, tabağı elimden alırken, eteğime biraz dondurma suyu damlattı ve fena halde şaşırdı.

Ehemmiyeti olmadığı söylememe rağmen, bir hademeye sabunlu bez getirtti, lekeyi kendi eliyle silmek ister gibi bir hareket yaptı. Fakat etime dokunmadan etekliği silmek kabil olmıyacağmı aklına getirince bezi benim elime tutuşturdu.

Neden ileri geldiğini bilmediğim bir neşe ile gülmeğe, konuşmağa başlamıştım. Belediye başkâtibi biraz sonra, bana iltifat etmek istiyerek mükemmel bir çam devirdi:

— Hamfendi kızımız, bakın maşallah bülbül gibi konuşuyor, dedi, ne gönül var, ne kibir...

İşi derhal anladım. Ben, Silifkeye gittiğim zaman bizim eve bir misafir akınıdır başlamıştı. Zaten canımla uğraştığım için, bunlardan bir kısmının yanma hiç çıkmamıştım. Anne-

min zoru ile kabule mecbur olduğum bir kısmını da vahşi tavrım ve sükûtumla ürkütmüştüm. Bu hal, tabiî kadınlar arasında benim kibirli, delibozuk bir şey olduğuma dair dedikodular çıkarmıştı.

Yerli eşrafın ileri gelenlerinden olan belediye başkâtibi şimdi bu sözleriyle benim hakkımdaki rivayetleri resmî bir ağızdan tekzibetmiş oluyordu.

Komitenin en genç âzası, biraz evvel yukarıda püskürme benlerinden bahsettiğim çatıkkaşlı delikanlı

idi. Adı: Fikri idi. Bu Fikri Beyin püskürme benlerinden daha başka marifetleri, yaz sıcağında biriyantinden cıvık cıvık alaviyerj kıvırcık saçları, altın dişleri vardı. Onu bana takdim eden adam, meziyetlerini, marifetlerini saymakla tüketemiyordu. Keman çalar, ut çalar, resim ve bilhassa yağlı

boya yastık resmi yapar, fotoğraf çeker, sinema oynatır, makine ve mobilya tamir eder, dikiş

dikermiş. Birkaç sene yol müteahhitliği, fotoğrafçılık, jimnastik hocalığı yaptıktan ve halkın rağbetsizliği' yüzünden açıl-malariyle kapanmaları bir olmuş bir asri gazino ile beraber sinema ve bir kırtasiye dükkânından sonra İçel Buketi isminde bonmarşe gibi bir şey işletiyormuş. Elektrik feneri, alaturka ve alafranga gramofon

plâklarından, kadın çorabı, iskarpin ve şapkasına kadar her şeyin en nuvotesi onda imiş.

Fikri Beyin komitede bana söylemeyi doğru bulmadıkları bir şöhreti daha vardı ki, onu da ben daha evvel bize gelip giden aptalca bir komşu kızından öğrenmiş bulunuyordum: Donjuanlık.

Kasaba kızları Fikri Beyi aralarında paylaşamazlar ve ikisi, üçü bir araya gelip fısıldaşmağa başladıkları vakit, mutlaka onun lâkırdısını ederlermiş.

Manifaturacı, kadınlar alemindeki bu süksesini kendi de bilir, «Yahu, bu kızlar bizi-günün birinde yaka paça dağa kaldıracaklar galiba» diye şikâyet edermiş...

Fikri Bey, hoşuna giden kız ve kadınları nasıl teshir ettiğini de kendi anlatırmış:

«Sokakta şöyle kaşlarımdan birini kaldırarak göz uciyle süzdüğüm kadının bana ehemmiyet vermediğini görürsem, oradan geçen birine hoşça bir lâtife söyleyiveririm. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle gibilerde. O da olmadı mı ken-

di yoluma gidiyormuşurıı gibi yaparak hafiften bir gazel tuttururum. O da olmadı mı, gayri benden paso. Kabahat benim değil. O kızda kalb yokmuş...»

Komitede asri sosyete eğlencelerine, Fikri Bey kadar aklı eren kimse olmadığı için balolu düğün, yahut düğünlü balo programını ne kadar zahmetse ben onunla konuşacakmışım.

Belediye reisi bana kendisini tokatlamak arzusunu veren bir aptallıkla bu teklifi yaptığı zaman, şaşırdım.

Manifaturacı ile müzakereyi kabul etmemiş olduğumu tabiî tahmin edersiniz.

Hasta olduğumu, sırf belediyenin teveccühüne teşekkür etmiş olmak için, geldiğimi söyliyerek ayağa kalktım.

Düğünlü balo, dün gece.her dalma bir donanma feneri asılmış geniş bir bahçede verildi.

Fikri Bey, vaktiyle açıp kapadığı sinemadan kalma bir mo-törle elektrik yapacağını va'detmişti. Fakat uzun zaman, rutubetli bir

bodrumda kalan makine, küflendiği ve tamir kabul etmiyecek surette bozulduğu için, son dakikada elektrik ışığı? m lükse çevirmeğe mecburiyet hâsıl olmuştu.

Bahçeye epeyce geç gitmemize rağmen, Fikri Beyi hâlâ arkasında yağlı bir işçi gömleği, lüks lâmbaları asmak ve pompalamakla uğraşıyor bulduk. Lâmbaların altına düşen masalardaki kadın misafirler korkuyor, erkekler de bir kaza çıkamıyacağmdan emin olmamakla beraber, ön taraflarda başka boş yer bulunmadığı için, çaresiz, kadınları teskin ediyorlardı.

Belediye reisi, uzun ve biçimli vücuduna çok iyi giden yeni frakı, yakasındaki rozet ve göğsündeki nişaniyle mütemadiyen oradan oraya koşuyor, emirler veriyordu.

Bir aralık, bizi selâmlamak için masamıza geldi.

Babama:

— Bu iş, bana muharebemizden çetin ve halecanlı geldi Bey, dedi, son dakikada akla gelmiyecek bir aksilik oldu. Mersinden cazbantçıları getiren otomobil, Kızkalesi önlerinde bozulmuş... Jandarma karakolundan telefon ettiler... Buradan hemen bir otomobil gönderdim... Fakat hâlâ heriflerden ses, şada yok...

Bunu söylerken, çehresi karmakarışık olmuştu. Hattâ galiba hiddetinden ağır bir söz de söyliyecekti.

Fakat, benim şerefime kendini zaptetti.

Bereket versin, pistin kenarında cazbantçılar için yapılmış, kameriye gibi bir yerde şimdilik bir ince çalgı takımı çalıyor, halkın çok tuttuğu güzel sesli bir hafız, durmadan gazel söylüyordu.

Bu gece, belediye reisinde dert bir değildi. Bir kısım davetliler, yanlarında sekizer, onar kişi getirmişler, bazı kimseler de davetsiz olarak gelmişler ve tabiî, göğüslerinden itmek kabil olmamıştı.

Bahçenin jandarma kordonu altında olmasına rağmen, duvarlardan aşan ayaktakımı da başka bir mesele.

Sarhoş olduğu için, kapıdan çevrilmek istenen bir azılı serseri: «Demokrat devlette halka kapalı kapı

yoktur. İçeri girmek herkesin hakkıdır!» diye bağırmış, sokakta toplanan halkı bahçeye hücuma teşvik etmişti.

Bütün kasaba kahvelerinin iskemleleri, araba araba bahçeye taşınmış olmasına rağmen, davetlilerin yarısı ayakta idi.

Birçok hatırlı davetlilerin yerleri kapılmıştı. Kokartlı teşrifatçılar, bunu reisten aldıkları direktif dahilinde gayet nazikâne kelimelerle ihtar ettikleri vakit, kapıdaki sarhoşun lâfına benzer cevaplar alıyorlardı.

Her halde, burası hukuk-ı esasiye nazariyeleri münakaşasına müsait bir yer olmadığı için, çaresiz, susuluyor, ve hazmediliyordu. Hattâ, bizim masamız, bir askerî kumandan masası olmasına rağmen, iki kanun neferine güçlükle muhafaza ettirilmişti.

Meydanrn etrafını çeviren on beş kadar masa, büyük zabit ve memurlarla hatırlı eşraf ailelerine tahsis edilmişti. Bunlar, lüks mevkii teşkil ediyorlardı; farik alâmetleri birer beyaz örtü ile su bardakları

içine konmuş minimini çiçek demetlerinden ibaretti.

İkinci sırada memurların küçükleriyle eşrafın malî, yahut siyasî vaziyeti biraz sallantıda olanlar ve yüzlerini yeni açılan muhadderatlarını birdenbire ön safta, lüks ışıkları altında göstermek istemiyen muhafazakârlar oturuyordu. Daha arkada, bahçenin karanlık kısımlarında, iyi seçilemiyen bir kadın ve erkek kalabalığı dalgalanıyor ve kalabalık, üzerine çocuklar, köy delikanlıları, neferler binmiş

bahçe duvarlarına kadar devam ediyordu.

$2, ESKİ HASTALIK

Lüks masalarda, tek boş iskemle kalmamış bulunmasına rağmen, bazı belli başlı aile kadınlarının gelmemiş, daha doğrusu babaları, kocaları, kardeşleri tarafından getirilmemiş olmalarından şikâyet edenler vardı.

Bir iki masa ötemizde oturan şişman ve kırmızı yüzlü bir adam, yanından geçen belediye reisini elinden yakaladı, etraftan işitilecek bir sesle:

— Ne iştir bu beyim... Bizi teşvik edenler hani neredeler? Bizimkiler helâl da, kendilerininki mi haram, dedi.

¦ İri vücudunun bir an için küçülüp çöktüğünü gördüğüm Yusuf Bey, ne cevap verdi bilmiyorum. Fakat o gittikten sonra, kırmızı yüzlü adam masasında oturan kızlarına çıkıştı: İ — Mantolarınızı sırtınıza giyin bakalım... Dansa kalkacak olursanız, ayağınızı kırarım.

' Saat — buralarda gecenin ikisi, üçü demek olan — ona yaklaştığı halde dans meydanında hâlâ bir hareket görülmüyordu,

arkamızdaki masada oturan siyah başörtülü, mavi kadife pelerinli bir kadının,

«anne, ne zaman dans oynıyacaklar?» diye sızıldanan topaç gibi bir oğlan çocuğuna: «Sen başını dizime koy da uyu. Ben, başlayınca seni uyandırırım» diyordu.

Arasıra koşmaca oynamak için, piste saldıran ve babaları tarafından kovalanarak yerlerine getirilen iki minimini kız çocuğu nihayet, ince çalgıya uyarak, kenarda karşı karşıya oynamağa başlamışlardı.

Sandalyelerinde, vaktiyle görücüye çıktıkları zamanki gibi, başları önlerinde, sessiz ve hareketsiz oturan hanımlar, bu çocuk oyununa şiddetle alâkadar oluyorlar, biribirlerinin omuzları üzerinden, kolları arasından başlarını uzatıyorlardı.

Mantolu, tayyörlü, şapkalı yenilerin arasına karışmış siyah çarşaflı analar, kaynanalar, hattâ büyük anneler, bu çocuk oyununu seyrederlerken, yüzlerinde yaşmak vazifesi yapan ellerini indiriyorlar, ağızlarını, burunlarını namahreme gösterdiklerini unutacak kadar kendilerinden geçiyorlardı.

Nihayet, kapı tarafında bir kargaşalık oldu. Bir ses: «Yahu, yol verin... Davulu patlatacaksınız» diye bağırdı. İnce çalgılar, hemen ahengi kestiler. Bir yüzünde uzun burunlu bir
piyero resmi bulunan cazbant davulu kameriyede görününce, bir alkış fırtmasıdır patladı.

Gözlerimle belediye reisini aradım. Fakat göremedim. Onun memnun olduğunu, gururlandığını görmek ne güzel olacaktı. Yazık...

Ancak, şu var ki, sekiz dokuz saatten beri, yolda cıcığı çıkmış olması lâzım gelen cazbantçılar, ayaklarının toziyle işe giriştikleri, üst üste üç fokstrot çaldıkları halde ortada henüz hiçbir hareket görülmüyordu.

Bir aralık, pistin bir yanından öbür yanına geçmek isti-yen uzun boylu bir kızı, dansa kalkıyor zannederek, alkışladılar. Kızcağız, ayakları biribirine dolaşarak kendini dar dışarı attı ve bir daha görünmemek üzere kayboldu.

Nihayet, birkaç kişi gelinle güveyi yarı zorla ortaya çıkardılar. Başkaları oynamasalar da, keyifleri bilirdi amma, onlar düğün sahibi,

ev sahibi sıfatiyle buna mecburdular. Biçareler, bunu davetlilere karşı bir vazife, evlenme denen şeyin, zor, sıkı, katlanılması lâzım gelen zaruri angaryalarından biri addediyor, «ne yapalım, başa geldi, çekilecek» der gibi mütevekkil bir tavırla titriye titriye yürüyorlardı.

İkinci ve üçüncü danslarda da aynı hal... Komite âzalarının bir köşede bir ayak toplantısı yaparak hararetle konuştukları ve bir mecburi dans seferberliği hazırladıkları görülüyordu.

Biraz evvel teşrifatçılık yapan birkaç smokinli genç, şimdi kavalye namzedi olarak ortaya sürülüyor, fakat bunların kaza ile yanaşacak gibi oldukları masalarda öyle bir panik hâsıl oluyordu ki, biçareler geri dönmeğe bile cesaret edemiyerek kalabalığa karışıyorlardı.

Fikri Bey, ışık meselesini hallettikten sonra, bir aralık kaybolmuş ve cazbant başlarken smokinini giymiş, mağazasının en fantezi ipek mendillerinden bir ikisini ceplerinden sarkıtmış olduğu halde tekrar' ortaya .çıkmıştı. O, şimdi suvare-nin en kibar çehresi idi. Dam olarak beni gözüne kestirdiği anlaşılıyordu. Komite arkadaşları olmamız itibariyle bundan tabiî de bir şey olamazdı.

Kendisine bir ufacık ders vermeğe karar vermiş bir vaziyette yanıma yaklaşmasını bekliyordum.

Fakat o, nedense ba-

bamdan çekiniyor, teklifi bizden bekliyerek sade masamızın civarında dolaşmak ve arasıra kaşlarından birini kaldırarak bana meşhur gamzelerinden birini göndermekle iktifa ediyordu. Bunun tutmadığını görünce benim işitebileceğim bir sesle hoşça hoşça latifelerinden birkaçını yaptı.

Arkasından bir de hafiften gazel tutturuvermiş olsaydı yerli güzellere karşı tatbik ettiği teshir plânının hiçbir eksik numarası kalmıyacaktı. Fakat bu gürültüde buna esasen imkân bulunmadığı için, biraz sonra bozuk bir çehre ile yanımızdan uzaklaştı.

Burada bir İstanbullu ana kız vardır. Ana, sözüm ona terzidir. Evinin atelye şekline soktuğu bir odasında çalışır ve sokağa karşı penceresinin camlarına astığı modellere göre son moda kadın elbiseleri diker.

Hicran diye takma bir ad taşıyan kızı, tam mânasiyle serseridir. Yirmiyi çoktan geçmiş olmasına rağmen, çocuk gibi giyinir, kısa etekliğini ötesinden, berisinden sökmüş, çatlamış iri kalçaları, testi biçiminde çıplak bacakları ve ökçeleri çarpılmış iskarpinleriyle sabahtan akşama kadar sokaklarda sürter.

Kasabada hem edepsiz, hem deli diye şöhreti vardır. So- ¦ kakta kendine sataşan delikanlılara çatar:

«Gözünüzü açın. Biz İstanbul kızıyız. Siz, bizim öyle açık gezdiğimize bakıp da kendi ağzınızın kaşığı sanmayın. Biz, erkek gibi kızlarız. Hadi bakayım işinize» diye bağırır. Fakat buna rağmen, arasıra bir iki erkek arkadaşla şehir civarındaki ağaçlığa doğru uzanıve-rir. O vakit, zavallı terzinin evden fırlıyarak kızını aradığı; «Yine nerelere kayboldu? Ah, bu cahil çocuğun başına bir şeyler gelecek» diye bağırdığı işitilir.

Balo komitesinin müzakerleri esnasında, bu ana kızın da ismi geçmişti. Belediye reisi ehemmiyetli bir meseleden bahseder gibi kaşlarını çatarak: «Baloya onların da gelmesine tabiî mâni olamıyacağız, fakat bu deli kızın bir münasebetsizlik yapmasından, meclisin nezahetini ihlâl etmesinden korkulur.

İyisi mi, yüz vermemeli, ve hattâ danslara iştirak etmesine müsaade etmemeli.» demiş ve komite âzası bu teklifi ittifakla kabul etmişti.

Fakat bu geceki dam buhranı karşısında, Hicran hakkındaki boykot kararı kaldırılıyor, smokinli gençler onunla dans

etmek için âdeta sıra bekliyorlardı. Hattâ bir aralık Fikri Bey, onun anasını da dansa kaldırdı. Fakat zavallı terzi bir türlü tempoya uyamadı, fazla olarak iskarpininin topuğu da kırıldığından, ortada bir iki döndükten sonra, titriye titriye yerine oturmağa mecbur oldu.

Komite, bu gece için bir de büfe tertibetmişti. Büfe, bahçenin köşesinde, bir kahveci barakası içinde idi. Misafirler gece yarısına doğru grup grup oraya götürülecek, kendilerine dondurma, limonata gibi şeyler ikram edilecekti.

Kalabalık, programın bu numarasına da mâni oluyordu. Gece yarısından sonra bahçede dehşetli bir susuzluk başgös-terdî.

Herhangi bir sebepten dolayı dışarı çıkanların bir daha içeri girebilmeleri şüpheli olduğu için, halk, büfenin önüne yı-ğılıyoıdu. Öyle ki, bir zaman' sonra büfeyi idare eden belediye memurları barakanın kepenklerini kapamağa mecbur oldular. Bu manzaranın bir eşini de, Büyük Muharebede bir vesika fırını önünde gördüğümü hatırlarım.

Cazbandın gürültüleri içinde bazı kimselerin: «Kerbelâda mıyız yahu?.. Su bu... Verin içelim Allah aşkınıza» diye bağırdıkları işitiliyordu.

Kalabalığın arasından, masamızın arkasına kadar sokulmuş poturlu bir ihtiyar: «İnsan akıl edip de iki teneke su getirmeli imiş. Kırkar paradan dünya kadar para kazanacakmış» diye hayıflanıyordu.

Maamafih,;ihtiyaç karşısında belediye reisi de bu tedbire başvurmuştu. O, şimdi pırıl pırıl frakı, yakasının kokartlariy-le kapının yanında sebilcik yapıyor, dışardan kovalar, tene-keler, ibriklerle getirttiği suları ahaliye dağıtıyordu.

Kriz, biraz geçtikten sonra, belediye memurları imtiyazlı masalara tepsilerle dondurma dağıtmağa başladılar.

Ben, kendiminki ile babamınkini arka masada oturan ailenin dondurma diye tutturan çocuklarına ikram ettim.

Programın dört başı mamur olmasını istiyen komite, dansların arasına bazı eğlenceli numaralar ve atraksiyonlar serpiştirmeyi de ihmal etmemişti.

Bunları, yine Fikri Bey idare ediyor, ve her yarım saatte bir yeni bir hüner ve marifetle gözlerimizi kamaştırıyordu. Bir keresinde pösteki parçasından bir sakal takarak meşhur Yeğenim monologunu okudu. Dinliyenlerden bir kısmı yeni tıraş edilmiş sakal ve bıyıklariyle monologdaki aşçıbaşı

vaziyetinde bulunmasına rağmen, bol bol güldüler.

İkinci defasında, Fikri Bey, bir iki hokkabazlık numarası yaptı; bir altın saati kazasız, belâsız kendi cebinden belediye muhasebecisinin cebine geçirdi.

Bir şapkanın altına koyduğu yumurtadan aynı muvaffakiyetle küçük bir piliç çıkaracağına da şüphe yoktu. Fakat aksi hayvan,

masadaki gizli kapağın altında durmıyarak köşeye kaçmış ve Fikri Beyin eli hünerine ve manevra kabiliyetine rağmen, bir türlü onu yakalıyamamıştı. Bereket versin bahçenin iç taraflarındaki bir ağaç dalının, üstündeki iri bir adamı çekemiyerek birdenbire kırılması, seyircilerin dikkatini başka tarafa çevirdi ve hokkabazı mahcubiyetten kurtardı.

Programın son bir numarası da, eğlenceli bir eşya piyangosu idi.

Saçsız bir adama tarak, yalancılığiyle meşhur bir avukata tahtadan yapılmış bir martin tüfeği, yüzü yanık bir kadına bir el aynası gibi şeyler çıkartılıyordu.

Fikri Bey, bu arada bana da kendi mamulâtmdan bir Fikri losyonu hediye etti.

Düğün, sabaha kadar devam edecekti. Fakat saat birden sonra, lüks lâmbaları türlü harıltılar, hırıltılarla isyan etmeğe, ahaliyi korkutmağa başladılar.

Smokinin üstüne yeniden iş gömleğini geçiren gayretli Fikri Bey, onları yatıştırmağa çalışırken, bir tanesinin gömleği yandı ve civarında oturanlar epeyce korku atlattılar.

Bahçe, artık tenhalaşmağa, belli başlı aileler birer birer kalkmağa başlamışlardı.

Biz de belediye reisinden izin istedik. Babamla annem yol üzerinde masalarda oturan bildiklere takılıyorlar, her biriyle birer, ikişer dakika ayakta konuşmağa mecbur oluyorlardı. Kapıya yaklaştığımız zaman, belediye reisinin arkamda kendini tutamıyarak: «Hay Allah belânızı versin!» dediğini işittim, döndüm.

Akşamdan beri akıllı uslu oturan erkeklerden bir kısmı, ortada biribirlerine sarılmışlar, zıplıya zıplıya dansediyorlar, bir kahkaha, bir kıyamettir gidiyordu. Yusuf Bey, iri vücudunu bu manzaraya siper etmek ister gibi, önüme dikilerek: «Hoş göreceğiz, ne yapalım... Birdenbire bundan fazlası olmuyor» dedi ve içini çekti.

Babam, onu teselli etmek ister gibi bir tavırla:

— Netice itibariyle çok iyi geçti, çok temiz geçti, dedi.

— Evet, vukuat çıkmadan gecenin geçmiş olmasına da şükretmeli.

Hakikaten bu kadar kalabalığa, kargaşalığa mukabil, ufak bir köylü çocuğunun duvardan düşmesinden ve burnundan ziyade kan akmasından başka vaka olmamıştı.

Yusuf Bey, bizi yolumuzun yarısına kadar götürdü ve ancak babamın arkadaki misafirleri hatırlatarak askerce bir emir vermesi üzerine, geri dönmeğe razı oldu.

Neferimiz, elindeki karpit lâmbasiyle kaldırımın üstündeki çukurları aydınlatarak, ötede, beride kıvrılıp yatmış köpekleri kovarak önümüzden gidiyordu, ben, içimde anlaşılmaz bir acı ve ümitsizlikle onun gösterdiği ışıklara basarak arkasından yürüyordum.

Çocukken bir Amerikan mecmuasında dallarına konan kuşları kapıp yiyen, yanlarından geçen insanlar üzerine birdenbire kaim damarlı yapraklarını kapatarak kanlarını ve etlerini hazmetmeden bırakmıyan bir nevi ağaçların resmini görmüştüm.

Burada kendimi bu korkunç nebatlardan birinin kurtu-lunmaz kollarına düşmüş görüyorum; çıldırıyorum.»

VII

Züleyha, yattığı yerde bu mektubu satır satır hatırlarken gülüyordu. O vakit yaptığı çocukça teşbihte yanılmamıştı. Bütün uğraşmalar beyhude idi. Nebat, avını bırakmıyor, onu esrarengiz miknatısjyle kendine çekiyordu.

Hangi kuvvet, hangi büyü aralarında her şeyin artık bittiğini'zannettiği bir günde onu tekrar Yusuf'un peşine takarak Anadoluya sürüklüyordu? Vaka üzerinde konuşup anlaşmışlar mıydı? Hayır.

Her şeye rağmen sefil bir karı koca hayatı yaşamakta devama karar vermişler miydi? Hayır. Bunun en birinci delili kaç gündür beraber bulundukları halde Yusufun ona en küçük bir yakınlık göstermemiş olması idi.

Biraz evvel gece ve denizin yalnızlığı ortasında bu sintine kokulu korsan kamarasına girdikleri zaman, onun bir taşkınlığından, hiç değilse, ayrılırken elini eline dokundurmasından, alnından

öpmesinden ürkmüştü. Fakat Yusuf, bunu aklından bile geçirmediğini anlatan bir sükûnetle ayrılıp gitmişti.

Kocası, onu ne maksatla memleketine götürüyordu? Daha garibi, kendisi bunu öğrenmeden, nasıl bu seyahate razı olmuştu?

Geminin bordalarına çarpan dalgaların yardımiyle Züley-hada bir şüphe uyandı. Sakın Yusuf bu seyahati bir intikam kasdiyle tertibetmiş olmasın? Meselâ gecenin birinde onu bir kedi yavrusu gibi boğup denize atmak.

Gazetelerde böyle yüzlerce kıskançlık vakalarına tesadüf ediliyordu. Onların kahramanları da Yusuftan başka türlü adamlar değildi. Hattâ bir kısmı belki yaradılışta ondan daha zayıf ve zavallı kimselerdi.

Babasının Yusuf hakkındaki bir sözünü şimdi aynen hatırlıyordu: «O zaman, biz yarı ordu, yarı çete vaziyetinde idik. Toros eteklerinde Fransızlarla karşı karşıya bulunduğumuz sıralarda, bazan tehlikeli gece baskınları yapmağa mecbur oluyorduk. Her zaman sinirli ve sert olan Yusuf, bu baskınlara hazırlanırken gayet sakin ve neşeli görünürdü.»

Demek ki Yusufun bu şimdiki sükűneti ve aralarında bütün dehşetiyle ayakta duran büyük dâvaya bir kelime ile temas etmemesi, böyle bir baskının alâmeti sayılmak lâzım gelirdi.

Yalnız şu vardı ki, akla, mantığa son derece uygun olan bu faraziye, Züleyhaya hayatı hakkında hiçbir korku vermiyordu. Her şeye rağmen ona karşı garip bir emniyeti vardı. Kedi yavrusu fikirlerini bilmediği bir insana nasıl emin bir sevk-i tabiî ile vücudunu teslim ediyorsa, o da kendini aynı emniyetle Yusufa bırakabilirdi.

Kocasının ona yapacağı bir fenalık varsa, bu cihetten değildi.

Vakit, gece yarısını geçtiği halde, Züleyhanm uykusu gelmemişti. Işığı söndürdükten sonra, yattığı yerde düşünmeğe devam etti:

O yazın sonlarına doğru şehirde dedikodu artmış ve Yusuf, bir gün arkadaşlariyle beraber belediye reisliğinden yuvarlanmıştı.

Bütün şehir, günlerce onun idaresizliğinden, müsrifliğinden şikâyet etti. Bir rivayete göre para suiistimalleri de vardı. Fakat

bunlar, gayet kurnazca yapılmış olduğu için bir delil elde etmek mümkün olmuyordu.

Reislikten düştüğünün ikinci gecesi, Yusuf, eski kumandanını ziyarete gelmişti. Züleyha, onu zannettiği kadar meyus ve sinirli görmediğine hayret etti.

— Miralayım, idare muharebeye benziyor, diyordu. O zaman biribirimize tam emniyetimiz vardı.

Siperde düşman gözlerken bizi arkamızdan vurmalarından korkmazdık, halbuki idare kavgalarında dost ve arkadaş, insana düşmandan daha tehlikeli oluyor. Biliyorsunuz ki, idare hayatında kombinezon-suz iş'görmek mümkün değil... Meselâ, fakir birkaç ameleye, formalitesi tamam olmamış

bir iş için para, yahut hasta bir hademeye çalışmadığı aylar için ücret veriyorsunuz. Bunda bir fenalık olmadığı aşikâr... Hattâ çok kere bu kombinezonları kalemlerdeki kâtip arkadaşlar size tavsiye ediyorlar... Fakat gün geliyor ki yine aynı arkadaşlar bunları size karşı silâh gibi kullanıyorlar...

Hakikaten de netice itibariyle mesuliyet sizindir; çünkü âmir ve imza sahibi sizsiniz... Benim mesele de böyle oldu. Rakiplerin kahpece hücumları karşısında sarsılmağa başladığımı görünce, başta bizim muhterem başkâtip olmak üzere, bizim arkadaşlar beni sattılar... O başkâtip ki, belki hatırlarsınız, benim başıma yemin ederdi... Fakat ne bileyim ki, belki o da haklıdır... Benden sonra geleceklere yaranmak ve emniyet vermek için belki böyle yapmak lâzımdı. Hâsılı, ben öteki Yusuf gibi kardeşlerim tarafından satıldım. Bana asıl acı gelen de bu... Ne yapalım, biz beceremedik, yüzümüze, gözümüze bulaştırdık. Temenni ederiz ki, kendileri muvaffak olsunlar...

Yusuf, kendisinin Ankaraya gideceği ve rakiplerine oradan bir bomba sallıyacağı hakkındaki dedikoduları da tekzibe-diyor:

— Benim idarecilik hayatım artık bitmiştir, diyordu, gerçi bugün, yarın buradan gideceğim. Fakat zannettikleri gibi Ankaraya değil, büsbütün ayrı bir istikamete... Gölyüzü'ndeki çiftliğimize... İşlerim zaten kaç yıldır yüzüstü kaldı... Ağabeyim Sivasta operatördür, biliyorsunuz... Ondan hayır yoktur...

Bütün işler ihtiyar anamın üstüne yıkıldı. Gerçi onun toprak işlerine benden ziyade aklı erer... Fakat ne de olsa kadındır...

Yusuf'un küçük bir belediye reisliğini ehemmiyetli bir idare işi, bu reislik etrafında yapılan yaygarayı

bir politika hareketi gibi tasvir etmesi ve kendisini düşmüş bir kabine reisi vaziyetinde görmesi, gülünç

şeydi. Hele «Benim idarecilik hayatım artık bitmiştir» derken aldığı tavır, Züleyhaya pek çocukça ve iptidai görünmüştü.

Fakat, buna rağmen, genç kız, onu ayağında golf panta-lonu, elinde kamçı ile bakkal dükkânlarını ve kaldırım inşaatını teftiş ettiği, yüksek sesle esnafa ve işçilere çıkıştığı zamankinden daha sempatik ve sevimli buluyordu.

Yusufun askerlikten kalma bir âdeti vardı. Eski kuman* da-niyle bir yerde karşılaştığı zaman, ayaklarını biribirirle çarparak selâm vaziyeti alır, Ali Osman Bey gülerek, elini uzatmadan tavrını

değiştirmezdi. O gece de ayrılacağı zaman, aynı asker selâmını verdikten sonra:

—y Miralayım, biz bir aile demekiz, dedi, gelecek haftadan itibaren sizi çiftlikte bekliyeceğiz...

Annemle kızkardeşlerimin size ne kadar hürmetleri olduğunu bilirsiniz. Burada çok sıkılan Züleyha Hanımın da açılacağını umuyorum... Ne kadar olsa kırların hali başkadır... Va'dediyorsunuz, değil mi?

Ertesi perşembe, Züleyha, annesi ve babasiyle beraber Gölyüzüne hareket ediyordu.

Otomobil, bir saatten fazla bozuk yollardan, kurumuş derelerden geçtikten ve kış aylarında çıkılmasına imkân olmadığı söylenen bir yokuşa tırmandıktan sonra, bir tepede durdu.

Bu tepe, ilk bakışta, eski bir kale duvarının yıkıntıları gibi görünen iri ka?a parçalariyle dolu idi.